

EMBERI JOGOK EURÓPAI BÍRÓSÁGA
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

MÁSODIK SZEKCIÓ

VARGA ÉS MÁSOK kontra MAGYARORSZÁG ÜGY

*(14097/12., 45135/12., 73712/12., 34001/13., 44055/13. és 64586/13. számú
kérelmek)*

ÍTÉLET

STRASBOURG

2015. március 10.

*Ezen ítélet az Egyezmény 44. cikkének 2. bekezdésében foglalt körülmények
beálltával válik véglegessé. Szerkesztői változtatás alá eshet.*

A Varga és Mások kontra Magyarország ügyben,
az Emberi Jogok Európai Bírósága (Második Szekció) Kamaraként tartott
ülésén, melynek tagjai voltak:

Işıl Karakaş, *Elnök*
András Sajó,
Nebojša Vučinić,
Helen Keller,
Egidijus Kūris,
Robert Spano,
Jon Fridrik Kjølbro, bírák,

és Stanley Naismith, *Szekció Hivatalvezető*

2015. február 10-i zárt ülésén lefolytatott tanácskozását követően
az azon időpontban elfogadott alábbi ítéletet hozza:

ELJÁRÁS

1. Az ügy alapja hat, Magyarország ellen benyújtott kérelem (14097/12., 45135/12., 73712/12., 34001/13., 44055/13. és 64586/13. számú kérelmek), amelyeket az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló egyezmény („az Egyezmény”) 34. cikke alapján hat magyar állampolgár, Varga Lajos, Lakatos Zsolt, Tóth Gábor, Pesti László, Fakó Attila és Kapczár Gábor („a kérelmezők”) 2012. március 1-jén, 2012. július 10-én, 2012. november 14-én, 2013. május 12-én, 2013. július 2-án, valamint 2013. október 1-jén terjesztett a Bíróság elé.

2. A kérelmezőket Fazekas T., Karsai D., Cech A., Nemesszeghy A., és Magyar G. Budapesten praktizáló, valamint Kovács A. Szegeden praktizáló ügyvéd képviselte. A Magyar Kormányt („a Kormány”) Tallódi Z. kormányképviselő képviselte a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztériumból.

3. A kérelmezők a túlszűfolt börtöncellákban való fogvatartásukat panaszolták, valamint azt, hogy nem állt rendelkezésre hatékony hazai jogorvoslati lehetőség e területen. Kérelmükben az Egyezmény - önállóan, illetve a 13. cikkek együtt olvasott - 3. cikkére hivatkoztak.

4. 2014. január 9-én a kérelem közlésre került a Kormány felé.

2014. szeptember 23-án a Kamara úgy határozott, hogy értesíti a feleket arról, hogy az ügyben az Egyezmény 46. cikk 1. bekezdése alapján megfontolás tárgyává tette a pilot judgment eljárás alkalmazhatóságát.

A kérelmezők és a Kormány is nyújtottak be észrevételeket a pilot judgement eljárás alkalmazhatóságával kapcsolatban.

A TÉNYEK

I. AZ ÜGY KÖRÜLMÉNYEI

5. A kérelmezők 1975-ben, 1987-ben, 1961-ben, 1968-ban, 1973-ban és 1984-ben születtek. A kérelmek benyújtása idején Baracskán, Szolnokon, Budapesten, Sopronkőhidán, Pálhalmán és Szegeden voltak fogvatartási intézetekben elhelyezve.

6. 2013. december 31-én a magyarországi büntetés-végrehajtási intézetekben összesen 18.042 személyt tartottak fogva (ami 144%-os túlszűfoltási arányt jelent), akik közül 5.053 személy előzetes letartóztatásban volt.

A. Varga úr

7. Varga úr büntetését a Baracskai Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben töltötte, amely - a panaszában foglaltak szerint - 2011. január 17-től szeptember 3-ig tartó ott tartózkodása ideje alatt súlyosan túlszűfolt volt. Egy 30 m² alapterületű zárkában helyezték el, amelyben összesen tizenheten voltak elhelyezve (amely 1,76 m² étletteret jelent személyenként). Az étel minősége és mennyisége sem volt megfelelő, és ennek következtében, állítása szerint, 20 kg-ot fogyott.

2011. július 4-től fegyelmi intézkedésként tizenegy napig tartó magánelzárást alkalmaztak vele szemben. Azt állította, hogy egy 8 m² alapterületű zárkában került sor a magánelzárásra, rossz tisztálkodási körülmények között, megfelelő folyóvíz nélkül. Ennek következményeként higiéniai problémák és bőrfertőzés merült fel nála, amelyekre nem kapott megfelelő kezelést. A magánelzárás ideje alatt naponta mindössze 30 percet tölthetett a szabadban.

B. Lakatos úr

8. Lakatos úr 2011. január 20-tól 2012-ben pontosan meg nem határozható ideig tartózkodott a Hajdú-Bihar Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben egy 9 m² alapterületű zárkában, amelyen vele együtt összesen három fogvatartott osztozott (amely így három m² étletteret jelent fogvatartottanként). 2012 tavaszán átszállították a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetbe, ahol egy 9 m² alapterületű zárkában szállásolták el három másik fogvatartottal együtt (amely így 2,25 m² étletteret jelent fogvatartottanként). Azt panaszolta, hogy az utóbbi intézetben nem volt megfelelő szellőzés, és a WC-t csak egy függöny választotta el az élettértől, megfosztva őket a megkívánt

egyedüllettől.

C. Tóth úr

9. Tóth urat 2010. április 7-én helyezték előzetes letartóztatásba. 2010. április 10-én átszállították a Hajdú-Bihar Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetbe, ahol 2012. január 18-ig egy 10 m² alapterületű zárkában helyezték el további három fogvatartottal együtt (amely 2,5 m² életteret jelent fogvatartottanként). A WC-t csak egy függöny választotta el az élettértől.

Ezt követően átszállították a *Budapesti Fegyház és Börtönbe*, ahol 2012. január 18. és 2014. január 18. között egy tíz m² alapterületű zárkában helyezték el, amelyen két másik fogvatartottal osztozott (amely így 3,33 m² életteret jelent fogvatartottanként).

2014. január 18. óta hét másik fogvatartottal osztozik egy 25 m² alapterületű zárkán (amely így 3,13 m² életteret jelent fogvatartottanként). Azt panaszolta, hogy a WC-t kizárólag egy függöny választja el az élettértől. Az ágyneműket csak öt-hat hetente cserélik.

D. Pesti úr

10. A kérelmező 2009-ben kezdte meg büntetésének letöltését a Márianosztrai Fegyház és Börtönben. Egy 25,7 m² területű zárkában helyezték el nyolc-tíz másik fogvatartottal együtt (amely így 2,86 m² életteret jelent fogvatartottanként).

2012. december 6-án átszállították a Sopronköhidai Fegyház és Börtönbe, ahol egy 6,2 m² területű zárkában helyezték el egy másik fogvatartottal együtt (amely így 3,1 m² életteret jelent fogvatartottanként).

E. Fakó úr

11. 2011. október 27-én előzetes letartóztatásba helyezték a *Budapesti Büntetés-végrehajtási Intézetben*. 2013. április 29-én átszállították a pálhalmi börtönbe, ahol tizenhárom másik fogvatartottal osztozott egy zárkán. A zárka alapterületének megadását mellőzve azt állította, hogy a személyenkénti életter 1,5 és 2,2 m² között mozgott.

Naponta egy órát tölthetett a zárkán kívül, a nap további részét a zárkában kellett töltenie. Azt állította, hogy 2013 nyarán a zárka hőmérséklete a 40°C-ot is elérte a nem megfelelő szellőzés következtében. Állítása szerint hetente csak egyszer zuhanyozhatott, nem több mint 5 perc időtartamban. A zárka továbbá ágyi poloskával, tetvekkkel és csótányokkal volt fertőzött, de az intézet vezetése nem foglalkozott a kérdéssel.

F. Kapczar úr

12. Kapczar úr 2006. december 12-től töltötte büntetését a Szegedi Fegyház és Börtönben. Fogvatartása ideje alatt összesen tizennégy zárkában lakott. A zárkák 8 m², 12 m² és 24 m² területűek voltak. A 8 m² alapterületű zárkákon gyakran akár hárman is osztoztak (amely így 2,67 m² életteret jelent fogvatartottanként). A 12 m² alapterületű zárkáknál akár négy személyt is elhelyeztek egyszerre (amely így 3 m² életteret jelentett fogvatartottanként). A 24 m² alapterületű zárkáknál gyakran akár tíz embert is elhelyeztek (amely így 2,4 m² életteret jelent fogvatartottanként).

A kérelmező azt panaszolta, hogy a zárkában található WC-t mindössze tizenhét hónapja választották le a zárkától, és annak szellőzése azóta is megoldatlan. Továbbá némely emeletes ágyakat összetoltak, így a fogvatartottak arra kényszerültek, hogy közvetlenül egymás mellett aludjanak.

II. RELEVÁNS HAZAI JOG ÉS GYAKORLAT

A. 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet a szabadságvesztés és az előzetes letartóztatás végrehajtásának szabályairól, a 2014. december 31-ig hatályos szöveggel

13. A rendelet a büntetés-végrehajtási intézet vezetőjéhez vagy az ügyészhez címzett panaszokkal kapcsolatban az alábbi rendelkezéseket tartalmazza:

6. §

„(1) Ha jogszabály másként nem rendelkezik, a fogvatartottnak a fogvatartással összefüggő ügyében - *hivatalból vagy kérelemre* – azon intézet kijelölt szervezeti egységének a vezetője dönt, ahol a fogvatartott a büntetés vagy intézkedés végrehajtása céljából tartózkodik. A fogvatartott a fogvatartással összefüggő ügyében – a kérelem, bejelentés tárgyának a megjelölése nélkül – személyes meghallgatást kérhet az intézet szervezeti egységeinek a vezetőitől vagy a parancsnoktól, hozzájuk írásban közvetlenül is fordulhat.

(2) A fogvatartott az (1) bekezdés szerinti döntés (intézkedés, határozat) ellen, vagy annak elmulasztása esetén panasszal fordulhat a parancsnokhoz. Ha a döntést a parancsnok ... hozta, a panaszt az országos parancsnok bírálja el.

(3) Ha jogszabályban meghatározott esetekben a fogvatartott ügyében ... az országos parancsnok döntött, a panaszt ... miniszter bírálja el.”

7. §

A fogvatartott a fogvatartásával kapcsolatos ügyében – a 6. §-ban foglalt jogorvoslati lehetőségek mellett – közvetlenül fordulhat

a) a büntetés-végrehajtás törvényességi felügyeletét ellátó ügyészhez, kérheti az

ügyész általi meghallgatását,"

A 2010. november 24-én hatályba lépett 2010. október 24-i módosítását megelőzően a 6/1996. Rendelet 137. §-a kimondta, hogy a zárkákban a létszámot úgy kell meghatározni, hogy minden fogvatartottra legalább 6 m^3 légtér, 3 m^2 (férfi elítéltek esetében, vagy $3,5 \text{ m}^2$ (fiatalkorú vagy női elítéltek esetében) mozgástér jusson. Azonban a 137. § a tárgydíszakban nem tartalmazott jogilag kötelező követelményeket e kérdésben és a fogvatartás körülményeit a következőképpen szabályozta:

(1) A zárkában (lakóhelyiségben) elhelyezhető létszámot úgy kell meghatározni, hogy minden elítéltre legalább hat köbméter légtér, és férfi elítéltek esetén három négyzetméter, a fiatalok, illetve a női elítéltek esetén három és fél négyzetméter mozgástér jusson.

(2) A mozgástér meghatározása szempontjából a zárka (lakóhelyiség) alapterületéből az azt csökkentő berendezési és felszerelési tárgyak által elfoglalt területet figyelmen kívül kell hagyni.

(3) Egyéni elhelyezés esetén a zárka (lakóhelyiség) alapterületének el kell érni a hat négyzetmétert.

B. 2011. évi CLXIII. törvény az ügyészségről

14. Ez a törvény szabályozta az ügyészeknek a fogvatartás felügyeletében betöltött szerepét az alábbiak szerint:

A joghátrányok végrehajtása törvényességének felügyelete

22. §

(1) Az ügyész az e címben foglalt felügyeleti tevékenysége során bármely időpontban és helyen ellenőrizheti a törvényekben meghatározott joghátrányok ... végrehajtásának, a fogvatartottakkal való bánásmódnak a törvényességét, a végrehajtás alatt állók jogvédelmére vonatkozó rendelkezések érvényesülését.

(2) Az (1) bekezdés szerinti ellenőrzéssel érintett – személyi szabadságot kizáró vagy korlátozó ... végrehajtó – szerv vezetője köteles az ügyésznek ... fogva tartás körülményeire vonatkozó rendelkezését teljesíteni. E szerv vezetője az ügyészi rendelkezésben foglalt utasítás ellen - ... 15 napon belül – előterjesztést tehet a felettes ügyészhez, amelynek nincs halasztó hatálya.

(4) Az ügyész köteles haladéktalanul szabadlábra helyezni azt, akit törvényes határozat nélkül vagy a határozatban megjelölt időponton túl tartanak fogva. Az illetékes vezető az ügyészi felhívás ellen 15 napon belül – ... – előterjesztést tehet a felettes ügyészhez, amelynek az ügyészi felhívásban foglaltak végrehajtására halasztó hatálya van.

C. A tárgyidőszakban hatályban lévő [régi] Polgári Törvénykönyv

15. A [régi] Polgári Törvénykönyvről szóló - 2014. március 15-ig hatályos - 1959. évi IV. törvény rendelkezései alapján magánszemélyek kártérítésre tarthattak igényt a személyiségi jogukat sértő intézkedések által okozott károkért, az alábbiak szerint:

84. §

„(1) Akit személyhez fűződő jogában megsértének, az eset körülményeihez képest a következő polgári jogi igényeket támaszthatja:

- a) követelheti a jogsértés megtörténtének bírósági megállapítását;
- b) követelheti a jogsértés abbahagyását és a jogsértő eltiltását a további jogsértéstől;
- c) követelheti, hogy a jogsértő nyilatkozattal vagy más megfelelő módon adjon elégtételt, és hogy szükség esetén a jogsértő részéről vagy költségén az elégtételnek megfelelő nyilvánosságot biztosítsanak;
- d) követelheti a sérelmes helyzet megszüntetését, a jogsértést megelőző állapot helyreállítását a jogsértő részéről vagy költségén, ...;
- e) kártérítést követelhet a polgári jogi felelősség szabályai szerint.

339. §

„(1) Aki másnak jogellenesen kárt okoz, köteles azt megtéríteni. Mentésül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható. A bíróság a kárért felelős személyt rendkívüli méltánylást érdemlő körülmények alapján a felelősség alól részben mentesítheti.”

349. §

„(1) Államigazgatási jogkörben okozott kárért a felelősséget csak akkor lehet megállapítani, ha a kár rendes jogorvoslattal nem volt elhárítható, illetőleg a károsult a kár elhárítására alkalmas rendes jogorvoslati lehetőségeket igénybe vette.”

D. A felek által benyújtott jogalkalmazási példák

1. A Fővárosi Törvényszék 2013. március 26-án hozott ítélete

16. A Kormány egy olyan ítéletre hivatkozott (lásd a 40. és 51. bekezdést, lent), amelyet bíróság egy korábban fogvatartott személy által, a személyiségi jogai állítólagos megsértése miatt indított kártérítés iránti perében hozott. Az ügy alapja egy polgári jogi kereset volt, amelyet B. A. nyújtott be, és amelyben azt állította, hogy fogvatartása ideje alatt nem részesült megfelelő orvosi ellátásban, túlsúlyolt zárkákban helyezték el, amelyekben nem rendelkezett megfelelő mozgástérrel, vallásának szabad gyakorlásában akadályozták, valamint hogy a részére előírt diétás étrendet nem biztosították neki.

Döntésében a bíróság elismerte a fogvatartottak jogát arra, hogy a régi

Polgári Törvénykönyv 339. §-val együtt olvasott 84. § (1) bekezdése alapján polgári jogi keresetet nyújtsanak be a fogvatartási intézmények ellen a túlszűfoltyságból és nem megfelelő egészségügyi feltételekből származó károk megtérítése iránt. Megállapította, hogy a fogvatartási intézet jogellenesen és a 6/1996. Rendelet 137. §-ban foglaltak megsértésével járt el, amikor nem biztosította az előírt 3 m² területet fogvatartottanként. A bíróság megállapította, hogy a felperes a fogvatartása ideje alatt nem magából a szabadságvesztés büntetéséből fakadó hátrányok miatt szenvedett, hanem a túlszűfoltyságtól és az egészségügyi ellátás hiányától, ezért 250.000 magyar forint (HUF) (körülbelül 750 euró (EUR)) összegű nem vagyoni kártérítést ítelt meg a felperes személyiségi jogainak megsértése miatt.

2. A Kúria (Legfelső Bíróság) *ítélete*

17. A kérelmezők által hivatkozott többi esetben a hazai bíróságok nem adtak helyt a felperesek kereseti kérelmeinek és elutasították a kártérítés iránti igényeket azzal, hogy a hazai hatóságok, különösen a fogvatartási intézetek, nem felelősek a fogvatartás körülményeiből fakadó károkért.

(a) 1. sz. eset

18. 2012. október 17-én a *Kúria* a Bíróság esetjogára támaszkodva kimondta, hogy a fogvatartás nem járhat a fogvatartottak alapvető jogainak sérelmével, beleértve a méltósághoz fűződő jogot. Helyt adott a felperes kereseti kérelmének, amely szerint a túlszűfolt fogvatartási körülmények miatt személyiségi jogai sérültek. Megállapította, hogy a fogvatartás körülményeire vonatkozó rendelkezések, különösen a mozgástérre vonatkozó rendelkezések, megsértése a felperesek személyiségi jogainak sérelmét eredményezték. Ennek ellenére a *Kúria* elutasította a felperesek nem vagyoni kártérítés iránti igényét.

(b) 2. sz. eset

19. Egy olyan esetben, amikor a felperest tíz napon keresztül a 6/1996. Rendelet 137. §-ban foglalt előírásoknak nem megfelelő körülmények között tartották fogva, a *Kúria* a 2012. november 21-én elfogadott döntésében kimondta, hogy a büntetés-végrehajtási hatóságoknak nincs mérlegelési jogkörük új fogvatartottak felvételét illetően, és túlszűfoltyság miatt nem utasíthatják el a felvételt. A *Kúria* nézőpontja szerint önmagában azon az alapon, hogy a felperest egy olyan zárkában helyezték el, ahol nem volt biztosított a minimális mozgástér, nem állapítható meg a hatóságok felelőssége.

(c) 3. sz. eset

20. Egy másik, a Váci Fegyház és Börtön, az Országos Büntetés-végrehajtási

Intézet és az Állam ellen indított perben, amelyben a fogvatartott a szűkös mozgástérre, a nyári hőségre, valamint arra hivatkozott, hogy megtiltották neki a saját televízió készülék használatát, a *Kúria* a 2013. január 16-án kelt ítéletében kimondta, hogy a nem megfelelő mozgástér és tisztálkodási körülmények a felperes személyiségi jogainak sérelmével jártak. A bíróság kiemelte, hogy a személyiségi jogok megsértése miatti kártérítés megítélésének egyik feltétele az, hogy a kárnak az alperes jogellenes magatartása miatt kellett bekövetkeznie. A felperesek személyiségi jogainak sérelme önmagában nem alapozza meg a büntetés-végrehajtási intézet kártérítési felelősségét. A *Kúria* szerint a felperes által elszenvedett hátrány magából a szabadságvesztésből adódott, és semmilyen olyan további kárt nem szenvedett el a fogvatartás körülményei miatt, amely alapján jogosult lenne nem vagyoni kártérítésre.

(d) 4. sz. eset

21. 2013. április 8-án a *Kúria* helyt adott egy felperes keresetének, aki személyiségi jogai megsértése miatt arra hivatkozva nyújtotta be keresetet, hogy nem biztosították számára megfelelő mozgástérrel, és hogy a zárkája külső ajtaját mindig zárva tartották, megakadályozva őt abban, hogy napközben szabadon mozoghatson az adott tömbben, annak ellenére, hogy alacsony biztonsági kockázatú részleg volt elhelyezve. A *Kúria* helyben hagyta az alsóbb bíróságok döntéseit, miszerint a túlszűfolttság alapján kártérítési felelősség nem állapítható meg. Ennek ellenére részleges kártérítési ítélt meg a felperesnek arra tekintettel, hogy a zárka ajtaja mindig zárva volt.

3. *A BDT2011.2404 és BDT2013.2969. sz. vezető ügyek*

22. Két vezető ügyben a Pécsi Ítéltábla és a Szegedi Ítéltábla is elutasította a felperesek túlszűfolttságra alapított kártérítési kereseteit. A Pécsi Ítéltábla megállapította, hogy a nemdohányzó felperest 2004. november 11. és 2005. február között egy 21,66 m² alapterületű zárkában helyezték el. A zárkán 14 másik fogvatartottal osztozott, akik közül néhányan, a tilalom ellenére is, dohányoztak.

Az ítéltábla megváltoztatta az első fokú bíróság ítéletét, amelyben a büntetés-végrehajtási intézetet 200.000 HUF (körülbelül 650 EUR) összegű nem vagyoni kártérítés megfizetésére kötelezte a felperes túlszűfolt cellában történt elhelyezése által megvalósuló személyiségi jogok megsértése miatt. Kimondta, hogy az alperes nem tartozik felelősséggel az állítólagos jogellenes cselekmény miatt, mivel az objektív okok miatt következett be, és az alperes nem rendelkezik mérlegelési jogkörrel az újonnan érkező fogvatartottak felvételét illetően.

Ugyanerre a következtetésre jutott a Szegedi Ítéltábla is abban az ügyben, amelyben a felperes arra hivatkozással nyújtott be kártérítés iránti keresetet, hogy először egy 25 m² területű zárkában helyezték el, amelyben összesen 12-en voltak,

majd két másik, 8 m² területű zárkában, amelyekben összesen 4-en voltak.

4. Egyéb polgári ügyekben hozott ítéletek

(a) 1. sz. eset

23. A Szegedi Ítéltábla egy 2011. szeptember 20-án hozott ítéletében elutasította az életfogytig tartó szabadságvesztésüket töltő elítéltek elhelyezésére szolgáló magas biztonsági kockázatú részlegben elhelyezett felperes által a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, az Állam, a Legfőbb Ügyész és a Szegedi Fegyház és Börtön ellen nem vagyoni kártérítés iránti keresetét. A bíróság megismételte, hogy a személyiségi jogok megsértése esetén a kártérítés megítélésének egyik feltétele az alperesi magatartás felróhatóságának mértéke, amelyet jelen esetben nem lehetett megállapítani. Továbbá kijelentette, hogy a 6/1996. (VII.12.) Rendelet 137. §-ban (lásd a 13. bekezdést fent) foglalt, a 3 m²-t érintő rendelkezésben szereplő „amennyiben lehetséges” kifejezés arra utal, hogy ez a kívánatos méret, és nem bír kötelező érvénnyel a fogvatartás körülményei tekintetében. Megjegyezte, hogy a pénzügyi források hiánya miatt a fogvatartási intézetnek nem állt módjában fejlesztések végrehajtása, és a vezetés nem volt abban a helyzetben, hogy túlsúfoltság miatt elutasítsa a felvételt.

Az Állam felelőssége tekintetében a bíróság úgy találta, hogy az Államnak korlátozott pénzügyi erőforrások állnak rendelkezésre számos szektor működtetésére, ily módon a felróhatósága nem állapítható meg. Hasonlóképpen kizárta a bíróság a Legfőbb Ügyész felelősségét is azon az alapon, hogy a fogvatartási körülmények vonatkozásában nincs hatásköre. A kereseti kérelem fennmaradó, a Szegedi Fegyház és Börtönt érintő részét megalapozatlannak ítélte és elutasította.

(b) 2. sz. eset

24. A Debreceni Ítéltábla egy 2011. november 4-én hozott ítéletében megállapította, hogy annak ellenére, hogy a felperes fogvatartására túlsúfolt zárkákban és megfelelő tisztálkodási feltételek hiányában került sor, a Hajdú-Bihar Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet nem tartozik kártérítési felelősséggel, mivel a túlsúfoltság a felelősségi körén kívül eső objektív okokra vezethető vissza. A bíróság álláspontja szerint a büntetés-végrehajtási intézet vezetésének magatartása nem felróható, mivel nem volt abban a helyzetben, hogy a büntetés-végrehajtási intézet kapacitásának meghaladását követően az új felvételeket elutasítsa. Azt is megjegyezte, hogy a felperes nem igazolta megfelelően az általa elszenvedett nem vagyoni kárt, amellyel kapcsolatban kártérítési igényt terjesztett elő.

(c) 3. sz. eset

25. Egy, a baracskai büntetés-végrehajtási intézet és az Állam ellen indított

perben a Fővárosi Ítéltábla a 2012. május 22-én hozott ítéletében helyben hagyta az első fokú bíróság következtetését, miszerint annak ellenére, hogy az alperes büntetés-végrehajtási intézet nem tudott a 6/1996. (VII.12.) Rendeletben foglalt fogvatartási követelményeknek eleget tenni, a felperes személyiségi jogai nem sérültek. A bíróság szerint az alperes bizonyította, hogy az adott helyzetben általában elvárható módon járt el, mivel a fogvatartottak felvételét illetően nem rendelkezett döntési jogkörrel. Valamint annak ellenére, hogy a felperest 2010. január 13-tól január 18-ig egy olyan zárkában helyezték el, amelynek egész idő alatt zárva volt az ajtaja, a sérelmezett körülmények nem tartottak olyan hosszú ideig, hogy az a felperes fizikai vagy mentális egészségét károsan befolyásolták volna, így a személyiségi jogainak megsértése alapján nem jár a részére kártérítés. Az Állam kártérítési felelősségével kapcsolatban a bíróság megjegyezte, hogy az Állam és a felperes között nem volt polgári jogi szerződés, és nem áll fenn egyéb olyan jogalap sem, amely az Állam felelősségét vonná maga után.

Ezeket a következtetéseket megerősítette egy 2013. november 7-én hozott ítélet is, amelyet egy másik olyan fogvatartott ügyében hoztak, akit 2007. március 8. és 2010. szeptember 13. között szintén túlsúfolt zárkákban helyeztek el ugyanebben a börtönben.

(d) 4. sz. eset

26. Egy szintén a baracskai büntetés-végrehajtási intézet ellen indított perben a Fővárosi Ítéltábla a 2013. július 2-án hozott ítéletében kimondta, hogy a felperesnek túlsúfolt zárkákban való elhelyezése önmagában nem járt a felperes testi épséghez, egészséghez és méltósághoz fűződő jogának megsértésével, és hogy a túlsúfolttság egy elkerülhetetlen nehézség, amely több ember közös helyen történő elhelyezésével jár. A bíróság véleménye szerint a többi sérelem, nevezetesen a rossz tisztálkodási körülmények, a fürdőhelyek és a megfelelő étrend hiánya együttesen sem járt a felperes személyiségi jogainak sérelmével.

(e) 5. sz. eset

27. A Fővárosi Törvényszék egy 2013. április 11-én hozott ítéletében megállapította, hogy a felperest a 6/1996. (VII.12.) Rendeletben foglalt mozgásterre vonatkozó és tisztálkodási követelményeknek meg nem felelő módon tartották fogva. Mindazonáltal kimondta, hogy a büntetés-végrehajtási intézetnek nem állt módjában, hogy a fogvatartottak felvételéről döntsön, és hogy semmiképpen sem állapítható meg a felelőssége a fogvatartás követelményeit szabályozó rendelkezések sérelme miatt.

(f) 6. sz. eset

28. 2013. október 24-én a Szegedi Törvényszék helyt adott egy fogvatartott

fogvatartási intézet ellen, azzal kapcsolatban benyújtott kereseti kérelmének, hogy a vezetőség nem volt képes a dohányzási tilalom érvényesítésére, nem biztosítottak számára megfelelő ruházatot és lábbelit, valamint a megalázó motozások miatt. A bíróság elutasította a kérelem többi, különösen a túlsúlyosságra vonatkozó, részét, megismételve a 2011. szeptember 20-án hozott ítéletben foglalt indoklást (lásd 23. bekezdés fent).

(g) 7. sz. eset

29. A Debreceni Ítéltábla 2013. november 7-én hozott ítéletében megállapította, hogy az alperes büntetés-végrehajtási intézet által, hogy 2008. április 21-től 2008. június 2-ig, valamint 2009. június 23-tól december 19-ig 3 m² mozgásterület alatti zárkákban helyezte el a felperest, megsértette annak személyiségi jogait. A felperes nem vagyoni kártérítésre vonatkozó kérelmét azonban elutasította, mivel a büntetés-végrehajtási intézet felróhatósága nem állapítható meg amiatt, hogy csak a fogvatartás körülményeire vonatkozó jogszabályi követelmények megsértésével tudták biztosítani az új fogvatartottak felvételét. A bíróság véleménye szerint az Állam feladata a megfelelő jogszabályi környezet kialakítása és az, hogy megfelelő pénzügyi forrást biztosítson a fogvatartás jogszerűségének elérésére. Az, hogy az Állam ennek tesz eleget, maga után vonná a felelősség megállapítását.

E. Az Alkotmánybíróság

30. A Fővárosi Bíróság előtti három különböző ügyben az eljáró bíró az Alkotmánybírósághoz fordult annak megállapítása érdekében, hogy a 2010. november 24-i hatállyal módosított 6/1996. (VII.12.) Rendelet 137. §-a alkotmányellenes és ellentétes a nemzetközi joggal.

Az Alkotmánybíróság 2014. október 27-én kimondta a 32/2014. (XI.3). számú határozatában, hogy az Egyezmény 3. cikkében és az Alaptörvény III. cikkének (1) bekezdésében foglalt embertelen és megalázó bánásmód tilalma magában foglalja azt a kötelezettséget, hogy a több személy elhelyezésére szolgáló zárkákban biztosítani kell egy minimális mozgásteret és az olyan tevékenységek végzéséhez szükséges teret, amely az emberi méltósághoz való joghoz szükséges. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint az Állam feladata, különösképpen a jogalkotó feladata, hogy kötelező jelleggel szabályozza a fogvatartottaknak biztosítandó minimális mozgástér méretét. Tekintettel arra, hogy a 6/1996. (VII.12.) Rendelet a 2010-es módosítását követően nem tartalmazott kógens rendelkezéseket, az Alkotmánybíróság megállapította annak alaptörvény-ellenességét és azt, hogy ellentétes a nemzetközi jog alapján fennálló kötelezettségekkel.

Az Alkotmánybíróság 2015. március 31-i hatállyal megsemmisítette a megtámadott jogszabályi rendelkezéseket.

F. Az Alapvető jogok biztosának jelentései

1. Márianosztrai Fegyház és Börtön

31. 2012. június 21-én a biztos helyszíni vizsgálatot végzett a Márianosztrai Fegyház és Börtönben a fogvatartottak alapvető jogai érvényesülésére irányuló projekt keretében. A látogatás középpontjában a fogvatartási körülmények álltak, különösen a zárcák mérete, az egészségügyi és pszichológiai ellátás, az oktatás, az ételmezés, a társadalomba való visszailleszkedés, valamint a nemzetiségi jogok.

A biztos látogatás idejében a 444 férőhellyel rendelkező intézetben 645 fogvatartott tartózkodott, amely következtében a túlszűfolttsági arány 160% volt. A fogvatartottakat 9-10 m² területű zárcákban helyezték el úgy, hogy három személy jutott egy-egy zárcára vagy két 10-11 m²-es társalgó szobából álló zárcákban úgy, hogy nyolc-nyolc személy jutott egyre. A jelentés alapján ezek a körülmények, azon súlyosító tényezőkkel együtt, hogy a fegyház fokozaton elhelyezett fogvatartottaknak az épületen belül csak korlátozott mozgási szabadsága van, az emberi méltósághoz, testi és mentális egészségükhöz fűződő jogaik sérelmével járnak. A jelentés megemlítette továbbá, hogy a fegyház fokozaton a WC-t csak egy függöny választja el a lakótértől és a tisztálkodási körülmények is szegényesek.

2. Sopronkőhidai Fegyház és Börtön

32. A biztos 2013. április 4-én a Sopronkőhidai Fegyház és Börtönben végzett helyszíni vizsgálatot. A vizsgált időszakban a büntetés-végrehajtási intézet 500 férőhellyel rendelkezett, de körülbelül 800 fogvatartott tartózkodott itt. A jelentés szerint a túlszűfolttsági arány meghaladta a 150%-ot. Amikor a fogvatartottak száma meghaladta a 750 főt, az intézet háromszintes emeletes ágyakat használt, és így az egy férőhelyes zárcákban három személyt helyeztek el. A fogvatartottak hetente egyszer zuhanyozhattak és a kimosott ruhákat a zárcában kellett szárítaniuk. A Biztos véleménye szerint a felsoroltak sértették a fogvatartottak emberi méltósághoz fűződő jogát.

3. Budapesti Fegyház és Börtön

33. 2011. május 17-én a biztos helyszíni vizsgálatot végzett a Budapesti Fegyház és Börtönben. Jelentésében megjegyezte, hogy a túlszűfolttsági arány elérte a 130%-ot, de még így is az országos átlag alatt volt. A 953 férőhelyes intézetben a látogatás idején 1248 fogvatartott volt elhelyezve. Az „A” épületben elhelyezett fogvatartottak csak napi egy óra szabadtéri tevékenységre voltak jogosultak, míg a „B” épületben elhelyezettek egész nap élhettek a kinti

lehetőségekkel. A fogvatartottak a zárkákban étkeztek. Az „A” épületben nem minden WC volt az lakótértől elválasztva.

III. RELEVÁNS NEMZETKÖZI ANYAGOK

34. Az ENSZ első, 1955-ben Genfben tartott bűnözés megelőzésével és az elkövetők kezelésével foglalkozó kongresszusán elfogadott, és a Gazdasági és Szociális Tanács által az 1957. július 31-i 663 C (XXIV) határozattal és az 1977. május 13-i 2076 (LXII) határozattal jóváhagyott, a fogvatartottakkal való bánásmódra vonatkozó minimumszabályok kimondják, hogy:

„10. Minden fogvatartott használatára biztosított szálláshelynek, és különösen minden alvóhelynek meg kell felelnie az egészségügyi követelményeknek, és megfelelően figyelembe kell venni az éghajlati körülményeket és különösképpen a levegő térfogatát, a minimális területet, a világítást, fűtést és szellőzést...

11. Minden olyan helyen, ahol a fogvatartottak laknak vagy dolgoznak,

(a) az ablakoknak megfelelő nagyságúnak kell lenniük ahhoz, hogy a fogvatartottak természetes fény mellett tudjanak olvasni vagy dolgozni, és olyan szerkezetűnek kell lenniük, amely lehetővé teszi a levegő szabad beáramlását függetlenül attól, hogy van-e kiépített szellőzési rendszer;

(b) elegendő mesterséges fénynek kell rendelkezésre állnia, hogy a fogvatartottak szemkárosodás nélkül tudjanak olvasni vagy dolgozni.

12. A tisztálkodási berendezéseknek megfelelőnek kell lenniük arra, hogy minden fogvatartott elvégezhesse a testi szükségleteit szükség szerint, tisztán és megfelelő módon.

13. Az éghajlatához illő hőmérsékletű vízzel ellátott, megfelelő fürdő- és zuhanyzó berendezéseknek kell rendelkezésre állniuk, hogy minden fogvatartott az általános higiénéhez és az adott évszak és földrajzi terület alapján szükséges időközönként, de mérsékelt égövön legalább hetente egyszer tudjon fürödni vagy zuhanyozni, illetve kelljen fürdenie vagy zuhanyoznia.

14. Az intézeteknek a fogvatartottak által rendszeresen használt edényeit megfelelően karban kell tartani, és azokat lelkiismeretesen tisztán kell tartani.

15. A fogvatartottaktól el kell várni, hogy a zárkájukat tisztán tartsák, és e célból részükre biztosítani kell vizet és az egészségükhöz és a tisztasághoz szükséges tisztítószereket.

...

19. Minden fogvatartott részére biztosítani kell a helyi vagy országos szabályok alapján egy külön ágyat, önálló és megfelelő, kiadaskor tiszta ágyneműhuzatot, amelyet megfelelően kell tartani és a tisztaság fenntartásához szükséges gyakorisággal kell cserélni.

20. (1) A vezetés minden fogvatartott részére köteles a szokásos időben az egészséghez és erőnléthez szükséges tápértékkel rendelkező, megfelelő mennyiségű, és megfelelően elkészített és felszolgált ételt biztosítani.

(2) Minden fogvatartott részére szükség szerint biztosítani kell ivóvizet.

21. (1) Minden fogvatartott, aki nem vesz részt szabadtéri foglalkozáson, az időjárás függvényében jogosult naponta legalább egy óra testmozgást végezni a szabad levegőn.

...

45... (2) Tilos a fogvatartottakat olyan szállítójárműben szállítani, amelyek nem rendelkeznek megfelelő szellőzéssel vagy világítással, vagy olyan módon szállítani, amely szükségtelen fizikai nehézségnek tenné ki őket...”

35. A kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód és büntetés megelőzésére létrehozott európai bizottság („CPT”) által készített általános jelentés releváns részei kimondják, hogy

Kivonatok a 2. Általános Jelentésből [CPT/Inf (92) 3]

„46. A túlszűfolttság a CTP megbízatásához közvetlenül kapcsolódó kérdés. A büntetés-végrehajtási intézetekben a szolgáltatásokra és tevékenységekre ellentétesen hatással van, ha ott több fogvatartottat kell elhelyezni, mint ahány férőhellyel az intézet rendelkezik; az általános életszínvonal az ilyen intézetekben, akár jelentős mértékben is lecsökken. Továbbá, az intézet vagy annak egy részének túlszűfolttsága már önmagában is lehet embertelen vagy megalázó fizikai nézőpontból szemlélve.

47. A megfelelő tevékenységek megléte (munka, oktatás, sport, stb.) alapvető jelentőségű a fogvatartottak jóléte szempontjából... [A fogvatartottak nem maradhatnak csak úgy bezárva a zárkában hetekig, akár hónapokig, függetlenül attól, hogy milyen jó körülmények vannak a zárkákban. A CPT úgy véli, hogy az lenne a cél, hogy a személyi szabadságot kizáró intézetekben a fogvatartottak a nap jelentős részében (8 órát vagy azt meghaladóan is) a zárkán kívül tartózkodhassanak és különböző jellegű tevékenységekben vehessenek részt...]

48. Külön meg kell említeni a szabadtéri mozgást. Azon követelmény, hogy a fogvatartottak naponta legalább egy óra időtartamban testmozgást végezzenek a szabad levegőn széles körben elfogadott biztosíték. Ebből adódóan a szabad levegőn testmozgást biztosító létesítményeknek megfelelő méretűnek kell lenniük és zord időjárás esetére megfelelő védelmet kell nyújtaniuk.

49. A mellékhelyiségekhez való hozzáférés, valamint a megfelelő higiéné fenntartása alapvető összetevője az emberhez méltó környezetnek.

50. A CPT külön meg kívánja említeni, hogy különösen aggasztónak tartja azt a helyzetet, amikor a túlszűfolttság, nem megfelelő tevékenységi rendszer és a WC-hez/tisztálkodási létesítményekhez való elégtelen hozzáférés egyszerre van jelen egy intézetben. Ezen körülmények együttes hatása rendkívül hátrányos lehet a fogvatartottakra.

51. Az is nagyon fontos, hogy a fogvatartottak az ésszerűség határain belül megfelelő kapcsolatot tudjanak fenntartani a külvilággal. Mindenekfelett, a fogvatartottaknak lehetőséget kell adni a családjukkal és közeli barátaikkal való kapcsolattartásra. Az alapvetően a külvilággal való kapcsolat előmozdításának kell lennie; minden, az ilyen jellegű kapcsolattartásra irányuló korlátozás csak észlelhető biztonsági aggályok vagy a forrásokat érintő megfontolások esetén rendelhető el.

Kivonatok a 7. Általános Jelentésből [CPT/Inf (97) 10]

„13. Ahogyan a CPT a 2. Általános Jelentésében rámutatott, a túlszűfolttség olyan probléma, amely közvetlen a CPT megbízatásához kapcsolódik (cf. CPT/Inf (92) 3, 46. bekezdés). A túlszűfolt börtön egyben kényelmetlen és nem higiénikus elhelyezést is jelent; a magánélet folyamatos hiányát (még olyan alapvető dolgok során is, mint az illemhely használata); kevesebb zárkán kívüli tevékenységet, mivel az igény túllépi a személyzet és a létesítmény lehetőségeit; túlterhelt egészségügyi szolgáltatásokat; fokozott feszültséget, emiatt pedig gyakoribb erőszakot a börtönlakók közösségén belül éppen úgy, mint a fogvatartottak és az őrszemélyzet között. Ez a felsorolás korántsem teljes.

A CPT már többször megállapította, hogy a túlszűfolttség kedvezőtlen hatásai embertelen és megalázó fogvatartási viszonyokhoz vezetnek.

Kivonat a 11. Általános Jelentésből [CPT/Inf (2001) 16]

„28. A börtöntúlszűfolttség jelensége továbbra is terjed Európa büntetés-végrehajtási rendszereiben, és súlyosan veszélyezteti a börtönbeli körülmények javítására irányuló próbálkozásokat. A börtönök túlszűfolttségének negatív hatásait az előző Általános Jelentések már leírták.

29. A CPT által meglátogatott több országban, különösen Közép-és Kelet-Európában a fogvatartottak elszállásolása sok esetben sokszemélyes lakótermekben történik, amelyekben ott van a fogvatartottak által naponta használt valamennyi létesítmény vagy ezek zöme, vagyis alvóhely, nappali tartózkodási hely és a vizesblokkok. A CPT alapvetően kifogásolja az ilyen elhelyezési rendszert zárt börtönökben, és ezt a kifogást alátámasztja az, hogy – mint az gyakran megessik – ezekben a lakótermekben megállapíthatóan, az ott lakó fogvatartottak rendkívül zsűfolt és egészségtelen körülmények között élnek. A sokszemélyes lakótermekben a fogvatartottak a mindennapi életük során semmiféle magánszférával nem rendelkeznek... Ezek a problémák mind tovább súlyosbodnak, amint a fogvatartotti létszám meghalad egy ésszerű telítettségi szintet; ilyen helyzetben a közszükségleti eszközökre, mint például a mosdókra vagy illemhelyekre nehezedő túlterhelés, valamint az ennyi személy számára már elégtelen szellőzés gyakran vezet nyomorúságos körülményekhez.

30. A CPT gyakran talál olyan eszközöket, mint fémből készült redőnyök, zsalugáterek vagy lapok, amelyek a zárkák ablakaira vannak szerelve, és megakadályozzák, hogy a fogvatartottak természetes fényhez jussanak, illetve meggátolják, hogy friss levegő jusson a lakókörletbe. Különösen gyakori ez az olyan helyiségekben, amelyekben a tárgyalásuk előtt álló fogvatartottakat tartják. A CPT teljes mértékben elfogadja azt, hogy bizonyos fogvatartottak esetében szükség van összejártszás és/vagy bűncselekmények megelőzésére tett intézkedésekre... Továbbá, még ha szükség is van ilyen intézkedésekre, ezek soha nem eredményezhetik a fogvatartottak megfosztását a természetes fénytől és a friss levegőtől. Ezek az élet alapvető elemei, amelyekhez minden fogvatartottnak joga van; továbbá ezeknek az elemeknek a hiánya olyan körülményeket teremt, amelyek elősegítik a betegségek, különösen a tuberkulózis terjedését.

36. 1999. szeptember 30-án az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága („Miniszteri Bizottság”) elfogadta az. R. (99) 22. számú ajánlását a börtönök túlszűfolttségéről és a börtönnépesség inflálódásáról, amely a következőket tartalmazza:

„Tekintettel arra, hogy a büntetés-végrehajtási intézetek túlszűfolttsága és a börtönnépesség növekedése a büntetés-végrehajtási intézetek vezetőségének, valamint az egész

igazságszolgáltatási rendszernek kihívást jelent mind emberi jogi szempontból, mind a büntetés-végrehajtási intézmények hatékony működése szempontjából;

Tekintettel arra, hogy hatékony büntetés-végrehajtási intézményi működés olyan kérdésektől függ, mint az általános bünygyi helyzet, a bünülldözés prioritásai, a jogszabályokban fellelhető büntetések, a kiszabott büntetések súlyossága, a büntetések és intézkedések alkalmazásának gyakorisága, az előzetes letartóztatás használata, az igazságszolgáltatási hatóságok eredményessége és hatékonysága, és nem utolsósorban a bün és büntetéssel kapcsolatos közvélekedés...

Javasolja, hogy a tagállamok kormányai:

- hozzanak meg minden alkalmas intézkedést a jelen ajánlás mellékletében foglalt alapelvek alkalmazása érdekében a börtönök túlsúfoltságvával és börtönnépesség inflálódásával kapcsolatos jogszabályok és gyakorlatok felülvizsgálata során...

Az R (99) 22. számú ajánlás melléklete

I. Alapelvek

1. A szabadságvonással járó büntetést vagy intézkedést csak legvégső esetben alkalmazzanak, amikor a büncselekmény súlyja miatt más szankció vagy intézkedés alkalmazása nyilvánvalóan nem elegendő.

2. A büntetés-végrehajtási intézeti állomány növelésének inkább egy kivételes intézkedésnek kellene lennie, mivel általánosságban nem kíván hosszantartó megoldást a túlsúfoltságra. Azon országoknak, amelyekben a büntetés-végrehajtási intézmények kapacitása megfelelő, de a helyi igényekhez nem alkalmazkodik kellőképpen, inkább a kapacitások ésszerűbb elosztására kellene koncentrálniuk.

II. Megoldás a nem kielégítő kapacitásra

6. A túlsúfoltság magas szintjének elkerülése érdekében meg kell határozni a büntetés-végrehajtási intézetek kapacitásának maximumát.

7. Túlsúfoltság esetén különös hangsúlyt kell az emberi méltóság követelményeire fektetni, a büntetés-végrehajtási intézet vezetőségének elkötelezettnek kell lennie a humánus és pozitív elbánás, a személyzet szerepének elismerése és a modern vezetési megközelítések mellett. Az Európai Börtönszabályokkal összhangban különös figyelmet kell szentelni a fogvatartottak által hozzáférhető hely méreteire, a higiénia és tisztálkodásra, a kielégítően és megfelelően elkészített és felszolgált ételre, a fogvatartottak részére nyújtott egészségügyi ellátásra és a szabadtéri testmozgási lehetőségekre.

8. A túlsúfoltság negatív következményeinek ellensúlyozása érdekében a fogvatartottak családdal való kapcsolattartását a lehető legteljesebb mértékben biztosítani kell, és maximális közösségi támogatást kell biztosítani számunkra...

III. Az előzetes letartóztatáshoz kapcsolódó intézkedések

Büntetőeljárások elkerülése - Előzetes letartóztatások számának a csökkentése

10. Az R (87) 18. számú ajánlásban lefektetett alapelvek teljes körű megvalósítása érdekében megfelelő intézkedéseket kell hozni a büntető igazságszolgáltatás egyszerűsítésére, amely magában foglalja azt, hogy a tagállamok, figyelembe véve a saját alkotmányos alapelveiket és jogi hagyományait, a diszkrecionális büntetőeljárást (vagy egyéb,

megegyező célú intézkedéseket), egyszerűsített eljárásokat, és bíróságon kívüli megegyezéseket alkalmazzanak a büntetőeljárás alternatívájaként olyan esetekben, amelyekben ez lehetséges a teljes büntetőeljárás lefolytatásának elkerülése érdekében.

11. Az előzetes letartóztatás alkalmazását és annak hosszát a lehető legrövidebb időtartamra kell visszaszorítani, amely még összeegyeztethető az igazságszolgáltatás érdekeivel. Ezért a tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a jogszabályok és a gyakorlat megfeleljenek az Emberi Jogok Európai Egyezményének, valamint a jogalkalmazó szervei által alakított esetjognak, és a jogszabályokat és a tagállami gyakorlatot az ítélethezatalt megelőző fogvatartásról szóló R (80) 11. számú Ajánlásban foglalt alapelveknek kell vezérelniük, különösen az előzetes letartóztatás elrendelése tekintetében.

12. Az előzetes letartóztatás alternatíváit, mint például annak elrendelése, hogy a terhelt megadott lakcímet ne hagyhasson el, meghatározott helyet ne hagyhasson el, vagy oda ne léphessen be engedély nélkül, óvadék kiszabása, vagy az igazságügyi hatóságok által kijelölt hatóság általi felügyelet vagy támogatás elrendelése, a lehető legszélesebb körben kell alkalmazni. E tekintetben figyelembe kell venni azt a lehetőséget, hogy a meghatározott hely elhagyásának teljesülését akár elektronikus felügyeleti eszköz alkalmazásával is lehet felügyelni.

13. A hatékony és humánus előzetes letartóztatás alkalmazásának előmozdítása érdekében megfelelő emberi és pénzügyi erőforrásnak kell rendelkezésre állnia, és szükség szerint megfelelő eljárási eszközöket és vezetési technikákat kell kidolgozni.

37. 2006. január 11-én a Miniszteri Bizottság elfogadta a Rec(2006)2. számú Ajánlást a tagállamoknak szóló Európai Börtönszabályokat, amely az Európai Börtönszabályokról szóló R (87) 3. számú ajánlás helyébe lépett, figyelembe véve a büntetés-végrehajtási rendszerekben, az ítélkezési gyakorlatban, és az európai büntetés-végrehajtási intézetek vezetésében bekövetkezett változásokat. A módosított Európai Börtönszabályok a következő iránymutatásokat tartalmazzák:

„1. A szabadságuktól megfosztott személyeket emberi jogaik tiszteletben tartásával kell kezelni

2. A szabadságuktól megfosztott személyek mindazon jogokat megtartják, amelyeket a törvény szerint a szabadságvesztés büntetésüket vagy az előzetes letartóztatásba helyezésüket kimondó határozattal nem vontak meg.

3. A szabadságelvonással sújtott személyekre rótt korlátozásokat a szükséges legkisebb mértékűre kell szorítani és azoknak a kiszabásuk alapjául szolgáló törvényes célokkal arányosnak kell lenniük

4. Az anyagi források hiánya nem szolgálhat indokul az emberi jogokat sértő fogvatartási körülményekre.

10.1. Az európai büntetés-végrehajtási szabályokat bíróság által előzetes letartóztatásba helyezett, vagy büntető ítélet folytán szabadáguktól megfosztott személyekre kell alkalmazni.

A fogvatartottak területi beosztása és a fogvatartási helyiségek

„18.1. A fogvatartási helyiségeknek, különösen azoknak, amelyek a fogvatartottak éjszakai helyéül szolgálnak, meg kell felelniük az emberi méltóság és amennyire lehetséges, a magánszféra támasztotta követelményeknek, figyelemmel az éghajlati feltételekre, eleget kell

tenniük az egészség, a higiénia területén - különösen az alapterületre, a légköbméterre, a megvilágításra, a fűtésre és a szellőzésre - előírt minimális feltételeknek.

18.2. Minden olyan épületben, amelynek rendeltetése az, hogy ott fogvatartottak éljenek, dolgozzanak vagy összegyűljenek:

a. az ablakoknak kellően nagyoknak kell lenniük ahhoz, hogy a fogvatartottak természetes fénynél, rendes körülmények között olvashassanak, dolgozhassanak és a friss levegő beáramolhasson, kivéve, ha van megfelelő légkondicionáló rendszer;

b. a mesterséges fénynek meg kell felelnie a vonatkozó műszaki normáknak;

c. a riasztórendszernek lehetővé kell tennie a fogvatartottak számára, hogy azonnal kapcsolatba léphessenek a személyi állománnyal.

18.4. A belső jognak rendelkeznie kell az annak biztosítását szolgáló mechanizmusokról, hogy ezeket a minimális feltételeket ne sértse a büntetés-végrehajtási helyek zsúfoltsága.

18.5. Minden egyes fogvatartottat éjszaka, elvben egyszemélyes zárkában kell elhelyezni azon esetek kivételével, amikor vélelmezhető, hogy más fogvatartottakkal együtt elhelyezése kívánatosabb. A fogvatartottaknak nehézség nélkül és intimitásuk tiszteletben tartásával kell hozzájutniuk a tisztálkodási létesítményekhez.

19.3. A fürdő- és tusoló létesítményeknek elegendő számban kell rendelkezésre állniuk ahhoz, hogy azokat minden fogvatartott használhassa, az éghajlathoz igazodó hőmérsékleten, lehetőség szerint napi, de legalább heti kétszeri gyakorisággal (vagy ennél gyakrabban, ha szükséges), az általános higiéniai előírásoknak megfelelően.

22.1. A fogvatartottaknak az életkorukat, az egészségi állapotukat, a fizikai állapotukat, a vallásukat, kultúrájukat és munkájuk jellegét figyelembe vevő ételmezési rezsimben kell részesülniük.

22.4. Mindennap ésszerű időközönként három étkezést kell felszolgálni.

22.5. A fogvatartottaknak mindenkor hozzáférést kell kapniuk az ivóvízhez.

27.1. Minden fogvatartottnak lehetőséget kell kapnia arra - ha az időjárás megengedi — hogy naponta legalább egy órán át szabadtéri testmozgást végezzen.

27.2. Zord időjárás esetén, helyettesítő megoldásokat kell biztosítani a testmozgást végezni kívánó fogvatartottak számára.”

38. 2013. április 3-tól április 12-ig a CPT, többek között, ellátogatott a Sopronkőhidai Fegyház és Börtönbe, a Szegedi Fegyház és Börtönbe, és a Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetbe (Kaposvár). A 2014. április 30-án közzétett (CPT/Inf (2014) 13). számú jelentésben a CPT a következő megállapításokat tette:

„37. A magyar büntetés-végrehajtási hatóságok jelezték, hogy a túlszűfoltág ellene küzdelem továbbra is alapvető jelentőségű kérdés. A börtönnépesség száma emelkedő tendenciát mutat: a 2013-as látogatás idején a 12.573 férőhelyre összesen 18.120 fogvatartott jut, míg 2009-ben a 12.566 férőhelyre 15.367 fogvatartott jutott. Más szavakkal a túlszűfoltág az elmúlt négy évben a duplájára nőtt (azaz 22%-ról 44%-ra).

Számos résztvevő, többek között, a szigorúbb büntető politikával, a szabadságvesztés büntetés elkerülését célzó büntetések nem megfelelő használatával, és a férőhelyek igényeknek megfelelő növelésének elmaradásával magyarázza a kialakult helyzetet.

A delegáció aggodalommal értesült arról is, hogy a szabadságvesztés büntetés végrehajtására és az előzetes letartóztatás szabályaira vonatkozó, 2010-es jogszabályi módosítást követően, a férfi fogvatartottak részére előírt a 3m² mozgástér, valamint a fiatalok és nő fogvatartottak részére előírt 3,5 m² mozgástér a zárkában (nem számítva a zárka berendezése által elfoglalt helyet) többé már nem kötelező jogi követelmény, sokkal inkább egy objektív előírás¹.

A delegáció által meghallgatott személyek többsége, beleértve a vezető büntetés-végrehajtási hivatalnokokat is, azt mondta, hogy a helyzet nagy valószínűség szerint csak rosszabb lesz a 2013-ban hatályba lépő új büntetőjogi tényállások miatt, amely még a jelenleginél is magasabb számú fogvatartottat eredményez, illetve jelentősen hosszabb szabadságvesztések kiszabását.

79. Nem meglepő módon, a túlszűfoltosság nyilvánvaló volt a delegáció számára is a látottak alapján (például a Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben egy 27 m²-es zárkában 10 fogvatartott volt elhelyezve, a megadott területbe beleértve az ott található WC-t is; illetve a Sopronkőhidai Fegyház és Börtönben egy 8m²-s zárkán három fogvatartott osztozott).

A Sopronkőhidai Fegyház és Börtönben az egy férőhelyes zárkákban (például az 5 m² alatti területű zárkák, amelyekben a WC a zárkában található, és ahol a falak között kevesebb, mint 1,5 távolság van), két fogvatartott volt elhelyezve... Hozzá kell tenni, hogy sok fogvatartott napi 23 órában és hosszú évekig ilyen körülmények között élt.

Az átmeneti zárkákban, ahol a fogvatartottaknak csak 1,6m² mozgástér áll a rendelkezésére napokig, beleértve a hétvégéket is (tehát amíg a következő hét hétfői elszállításukra várnak) mindkét intézet esetében csak rosszabb a helyzet.

80. A CPT azt az ajánlást teszi a magyar hatóságok felé, hogy a keressenek megoldást a túlszűfoltosság felszámolása érdekében, és biztosítsák, hogy a Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben és a Sopronkőhidai Fegyház és Börtönben a használatba veendő zárkák az igénybevételhez mért méretűek legyenek, az ajánlás 40. és 77. bekezdése fényében. Ami a Sopronkőhidai Fegyház és Börtönt illeti, szervezeti lépéseket kell tenni annak érdekében, hogy ezen zárkákat a hétvégéken ne használják.

Válaszában a Kormány a következő megfigyeléseket tette a túlszűfoltossággal kapcsolatban:

„A CPT küldöttség álláspontja szerint a – 2009-es utolsó látogatás óta – a börtönök zsűfoltossága a duplájára emelkedett, amit arra alapoznak, hogy a 100% feletti telítettségi rész megkétszereződött (országos átlagban 122%-ról 144%-ra). Az elhelyezés ilyen módú bemutatása, bár matematikailag megállja a helyét, félrevezető lehet, mivel felületesebb értelmezésben arra engedhet következtetni, hogy a telítettség (illetve a fogvatartottak száma) kétszereződött meg. Ennek elkerülése érdekében, jelezzük, hogy az utóbbi 4 évben a bv. intézetek telítettsége további 22%-al, 144%-ra növekedett.

Amint arra a jelentés is kitér, a CPT a látogatásai során megfelelő, széleskörű tájékoztatást kapott a túltelítettség okairól és kezelésének módjáról. Ki kell emelni, hogy a

amelyekbe magánvállalkozásokat is bevontak (a szerződési feltételek miatt), valamint a Büntetés-végrehajtás Központi Kórháza kivételt képeznek.

Büntetés-végrehajtás általános kötelezettsége a fogvatartottak elhelyezése, és jelentős hatást nem tud gyakorolni a felvételek számára vagy időbeli, valamint földrajzi eloszlására. A Kormány új nézőpontot alakított ki a hosszabb távú tervezés irányába, egy több éven keresztül megvalósuló, átfogó férőhely-bővítési program beindításával, valamint a bv. szervezetre háruló feladatok végrehajtásának új alapokra helyezésével.

A program célja a többletfeladatok egységes elosztása a bv. intézetek között. Egyetértve azzal, hogy a program nem lehet sem kizárólagos, sem hosszú távú megoldás, az abba fektetett munka nem hiábavaló, mert jóval súlyosabb – a jelentés szóhasználatával élve – problémákat előz meg, mint amilyeneket okoz.

A telítettség kiegyensúlyozás során magas prioritást kap az egyéniesítés és a regionalitás elve, így minden fogvatartott áthelyezése egyedileg kerül elbírálásra, törekedve arra, hogy a kapcsolattartások ne gyengüljenek és fenntartásuk érdekében a szállítások száma se emelkedjen jelentősen.

CPT azon felvetése, melyben a fogvatartotti lakótér minimummennyiségének növelésére tesz ajánlást, jelenleg megfelelő jogi normatívákkal szabályozott, és a biztosítandó légtér és mozgástér szempontjából továbbra is konkrét számadattal ellátott szabályt tartalmaz. A 2010-es jogszabály módosítást követően a Kormány egyértelműen kinyilvánította, hogy határozott lépéseket kíván tenni a túlszűfolttség megszüntetésének érdekében, mert a korábbi szabályozás szerinti elhelyezést az adott létszámviszonyok mellett nem lehetett biztosítani.

Jelenleg a minimális mozgástérre vonatkozó előírásokat a szabadságvesztés és az előzetes letartóztatás végrehajtásának szabályairól szóló 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet (a továbbiakban: IM rendelet) 137. §-a a következők szerint szabályozza

A zárkában (lakóhelyiségben) elhelyezhető létszámot úgy kell meghatározni, hogy minden elítélre lehetőleg hat köbméter légtér, és lehetőség szerint a férfi elítéltek esetén három négyzetméter, a fiatalkorúak, illetve a női elítéltek esetén három és fél négyzetméter mozgástér jusson.

A mozgástér meghatározása szempontjából a zárka (lakóhelyiség) alapterületéből az azt csökkentő berendezési és felszerelési tárgyak által elfoglalt területet figyelmen kívül kell hagyni.

A konkrét mozgástér és légtér meghatározása jelenleg is és a tervek szerint is végrehajtási rendeletben kerülne szabályozásra. Az elhelyezés alapvető szabályait a Bv. Kódex a következők szerint tartalmazza:

Az elítéltek közösen helyezhetők el, de ha erre lehetőség van, az elítéltet egyedül kell elhelyezni. Az elítélteket ágyneművel ellátva egyszemélyes ágyon kell elhelyezni, ettől eltérni csak rendkívüli esetben – más lehetőség hiányában – lehet.

A JOG

I. A KÉRELMEK EGYESÍTÉSE

39. A Bíróság megjegyzi, hogy mindegyik kérelmező a magyar büntetés-végrehajtási intézetben fennálló embertelen körülményeket panaszolta és

azt, hogy ezzel kapcsolatban nem áll rendelkezése megfelelő hazai jogorvoslati lehetőség. A kérelmezői sérelmek hasonlóságai miatt a Bíróság azon az állásponton volt, hogy a megfelelő igazságszolgáltatás érdekében a kérelmeket a a Bírósági Szabályzat 42- szabály 1. §-ban foglaltak megfelelően egyesíteni kell.

II. ELFOGADHATÓSÁG

40. A Kormány arra hivatkozott, hogy a kérelmezők számára rendelkezésre állt a 3. cikk szerinti hatékony jogorvoslati lehetőség, és azt a kérelmezők nem merítették ki. Amellett érveltek, hogy a kérelmeket el kellene utasítani, mivel a kérelmezők nem merítették ki a hazai jogorvoslati lehetőségeket, így a kérelmek a 3. cikkel együtt olvasott 13. cikk alapján nyilvánvalóan nem megalapozottak,

Arra hivatkoztak, hogy a kérelmezők nem fordultak a hazai bíróságokhoz nem vagyoni kártérítés iránti keresetekkel a régi Polgári Törvénykönyv 84. §-a alapján azon az alapon, hogy a fogvatartásuk állítólagos embertelen körülményei a személyiségi jogaik megsértésével jártak. A jogorvoslati lehetőség hatékonyságának bizonyításából a Fővárosi Bíróság 2013. március 26-án hozott ítéletére hivatkoztak, amelyben a bíróság 250.000 HUF összegű kártérítést ítélt meg A. B. részére a nem megfelelő körülmények miatt. A bíróság megállapította, hogy a fogvatartási intézet a minimális mozgástérre vonatkozó hazai jogszabályokat megsértve járt el, és így a felperes többet szenvedett, mint amennyi magából a fogvatartásból következett volna (lásd a 16. bekezdést fent).

A kérelmezők vitatták ezt a nézetet és azt állították, hogy a jogorvoslati lehetőség nem tekinthető hatékornak, mivel egyetlen eset kivételével az összes kereseti kérelmet elutasították, és az sem világos, hogy a megítélt kártérítés milyen mértékben aránylik a büntetés-végrehajtási intézetekben uralkodó állapotok által okozott sérelmekhez. Ezért aztán az embertelen fizikai körülmények közötti fogvatartás miatt benyújtott kérelmeket elfogadhatónak kell nyilvánítani, mivel nem állt rendelkezésre hatékony jogorvoslati lehetőség, amellyel mindenképpen élniük kellett volna.

41. A Bíróság így ítéli meg, hogy a hazai jogorvoslati lehetőségek kimerítésének kérdése szorosan összefügg a kérelmezők 13. cikket érintő kérelmeivel. Ebből kifolyólag a Kormány tiltakozását az érdemi részben kell megvizsgálni.

42. Ami a panaszoknak a fogvatartási körülményekre és a hatékony hazai jogorvoslatra vonatkozó részét érinti, a Bíróság úgy véli, hogy ezek az Egyezmény alapján olyan komoly tény-és jogkérdéseket vetnek fel, amelyek megállapításához érdemi vizsgálat szükséges. A Bíróság megállapítja, hogy a kérelem nem nyilvánvalóan megalapozatlan az Egyezmény 35. cikkének 3. bekezdés (a) pontja szerinti értelemben. A kérelmek más okból sem elfogadhatatlanok. Ezért

elfogadhatónak kell azokat nyilvánítani.

III. A HAZAI JOGORVOSLATI LEHETŐSÉGEK KIMERÍTÉSE ÉS AZ EGYEZMÉNY 13. CIKKÉNEK ÁLLÍTÓLAGOS MEGSÉRTÉSE

43. A kérelmezők azt panaszták, hogy a 13. cikket megsértve, nem áll rendelkezésre hatékony hazai jogorvoslati lehetőség, amely alapján az Egyezmény 3. cikkében foglalt jogaik megsértése orvosolható lett volna.

Az Egyezmény 13. cikke kimondja:

"Bármelynek, akinek a jelen Egyezményben meghatározott jogait és szabadságait megsértették, joga van ahhoz, hogy a hazai hatóság előtt a jogsérelem hatékony orvoslását kérje az esetben is, ha e jogokat hivatalos minőségben eljáró személyek sértették meg."

Az Egyezmény 35. cikk 1. bekezdése kimondja, hogy:

„Az ügyet csak akkor lehet a Bíróság elé terjeszteni, ha az összes hazai jogorvoslati lehetőséget már kimerítették a nemzetközi jog általánosan elismert szabályainak megfelelően, és pedig attól az időponttól számított hat hónapon belül, amikor a hazai végleges határozatot meghozták."

A. Általános elvek

44. Az Egyezmény 35. cikkében foglalt hatékony hazai jogorvoslati lehetőségek kimerítésének szabálya alapján azon személyeknek, akik az Állam ellen kívánnak a Bírósághoz kérelmet benyújtani, először a hazai jogrendszerben rendelkezésre álló jogorvoslati lehetőségeket kell felhasználniuk. Ebből következően az államoknak csak akkor kell nemzetközi testület előtt elszámolniuk, ha már volt lehetőségük arra, hogy a saját jogrendszerükön belül rendezzék a vitás kérdéseket. A szabály azon az Egyezmény 13. cikkében is visszaköszönő előfeltételen alapul, amelyhez egyébiránt szorosan kötődik is, hogy az Egyezmény alapján fennálló vitatott panaszok elrendezésére és jogorvoslat megítélésére megfelelő jogorvoslati lehetőség rendelkezésre áll. Ily módon ez egy fontos aspektusa azon alapelvnek, miszerint az Egyezmény által biztosított védelmi eljárás a hazai emberi jogi rendszerek mellett kiegészítő szerepet tölt be (lásd *Van Oosterwijck v. Belgium*, 6 November 1980, § 33-34, Series A no. 40; *Kudla v. Poland* [GC], no. 30210/96, § 152, ECHR 2000-X; *Vuckovic and Others v. Serbia* [GC], no. 17153/11, § 75, 25 March 2014).

45. A kérelmezőktől általában csak az az elvárás, hogy a rendelkezésre álló és állítólagos jogsértés orvoslására alkalmas jogorvoslati lehetőségekkel éljenek. A kérdéses jogorvoslati lehetőségnek megfelelően bizonyosnak kell lennie nemcsak elméletben, hanem gyakorlatban is, és amennyiben valamelyik feltétel nem teljesül, a jogorvoslati lehetőség nem minősül elérhetőnek vagy hatékonynak (lásd *Aksoy v. Turkey*, 18 December 1996, § 52, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-VI). A Kormány azt állította a jogorvoslati lehetőség kimerítésének

elmulasztásával kapcsolatban, hogy a jogorvoslati lehetőség mind elméletben, mind gyakorlatban hatékony és elérhető volt a tárgydőszakban, és olyan hozzáférhető jogorvoslati lehetőség volt, amely alkalmas a kérelmezők panaszainak orvoslására és a per sikeres kimenetelére ésszerű esély volt. Azonban a bizonyítási teher a kérelmezőn van, és neki kell bizonyítani, hogy a Kormány által előadott jogorvoslati lehetőséggel ténylegesen élt, vagy az bármely okból nem volt megfelelő és hatékony az ügy adott körülményei mellett, vagy más egyéb körülmények miatt nem volt tőle elvárható, hogy azzal éljen (lásd, más hatóságok között, *Akdivar and Others v. Turkey*, 16 September 1996, §§65 and 68, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-IV).

46. A szabály alkalmazása során megfelelően figyelembe kell venni azt a tényt, hogy a szabály alkalmazására azzal az emberi jogi védelmi eljárással kapcsolatban kerül sor, amelynek felállításához a tagállamok is hozzájárultak. Ennek megfelelően a Bíróság elismerte, hogy a hazai jogorvoslati lehetőségre vonatkozó szabályt bizonyos fokú rugalmassággal és túlzott formalizmus nélkül kell alkalmazni (ld. *Selmouni v. France* [GC], no. 25803/94, § 77, ECHR 1999-V). Elismerte továbbá azt is, hogy kimerítésre vonatkozó szabály sem nem abszolút, sem nem automatikusan alkalmazható; ezért minden esetben az ügy körülményei fényében kell megvizsgálni a kérdést (lásd *Van Oosterwijck v. Belgium*, 6 November 1980, § 35, Series A no. 40). Ez többek között azt is jelenti, hogy nem csak azt kell figyelembe venni, hogy a Szerződő Államok jogrendszerében megtalálhatóak-e a formális jogorvoslati lehetőségek, hanem meg kell vizsgálni a általános jogi és politikai kontextust, valamint a kérelmezők személyi körülményeit is (lásd *Zornic v. Bosnia and Herzegovina*, no. 3681/06, § 20, 15 July 2014).

47. A Szerződő Államok 13. cikk alapján fennálló kötelezettségei a kérelmezői panaszok természetétől függően eltérhetnek; egy „jogorvoslati lehetőség” „hatékonysága” a 13. cikk értelmében nem attól függ, hogy mennyire bizonyos az, hogy a kérelmező számára kedvező ítélet születik. Ugyanakkor a 13. cikkben lefektetett jogorvoslatnak „hatékony” kell lennie a gyakorlatban, valamint a jog szempontjából is, azaz vagy meg kell akadályoznia az állítólagos jogsértést vagy annak folytatását, vagy megfelelő kártérítést kell biztosítani a már megvalósult sérelemért (lásd *Mifsud v. France* (dec.) [GC], no. 57220/00, § 17, ECHR 2002-VIII). Amennyiben egyetlen jogorvoslati lehetőség önmagában nem tesz eleget a 13. cikkben foglaltaknak, a hazai jogban megtalálható jogorvoslatok együtt már kielégíthetik azt (lásd *Mohammed v. Austria*, no. 2283/12, § 70, 6 June 2013).

48. Az embertelen vagy megalázó körülmények közötti fogvatartás területén a Bíróság már megállapította, hogy kétféle jogorvoslati lehetőség lehetséges: az egyik javít a tárgyi körülményeken, a másik alapján pedig kártérítés jár az ilyen körülmények miatt elszenvedett károkért vagy veszteségekért (lásd *Benediktov v. Russia*, no. 106/02, § 29, 10 May 2007; and *Roman Karasev v. Russia*, no.

30251/03, § 79, 25 November 2010) Amennyiben a kérelmező fogvatartására a 3. cikkben foglalt követelmények megsértésével került sor, a legértékesebb az a jogorvoslati lehetőség, amelyik képes a kérelmezőt érintő jogsértés, embertelen vagy megalázó bánásmód megszüntetésére. Amikor azonban a kérelmező már elhagyta azt az intézetet, ahol a nem megfelelő körülményeknek volt kitéve, jogosulttá válik kártérítésre a már elszenvedett sérelemért (lásd *Sergey Babushkin v. Russia*, no. 5993/08, § 40, 28 November 2013).

49. Ahol a kínzás, embertelen és megalázó bánásmód tilalmát tartalmazó alapvető jog érintett, a megelőző és kártérítési jogorvoslati lehetőségeknek kiegészítőnek kell lenniük a hatékonyság megállapíthatóságához (lásd *Ananyev and Others v. Russia*, nos. 42525/07 and 60800/08, § 98, 10 January 2012; and *Torreggiani and Others v. Italy*, nos. 43517/09, 46882/09, 55400/09, 57875/09, 61535/09, 35315/10 and 37818/10, §§ 50 and 96, 8 January 2013). Az eljárások hosszával vagy az ítéletek végre nem hajtásával kapcsolatos ügyekkel ellentétben, ahol a Bíróság főszabályként megállapította, hogy elegendő a kiegészítő jogorvoslati lehetőség megléte (lásd *Scordino v. Italy (no. 1)* [GC], no. 36813/97, § 187, ECHR 2006-V; and *Burdov v. Russia (no. 2)*, no. 33509/04, § 99, ECHR 2009), a 3. cikk által tiltott hatálya alá elő bánásmóddal kapcsolatos ügyekben az egyének hatékony védelme érdekében egy megelőző jogorvoslati lehetőségnek is elérhetőnek kell lennie. Az Egyezmény által az említett cikkhez fűzött kiemelt jelentőség alapján a Bíróság nézőpontja szerint az Államoknak a kártérítési jogorvoslati lehetőség mellett létre kell hozniuk egy olyan hatékony eljárást is, amellyel gyorsan véget lehet vetni az ilyen jellegű bánásmódnak. Különben a jövőbeli lehetséges kártérítés lehetősége legitimizálná az Egyezmény e kiemelt jelentőségű cikkében foglaltak megsértését elfogadhatatlan módon meggyengíteni az Államok azon kötelezettségét, hogy a fogvatartási körülményeket az Egyezmény előírásainak megfelelő módon alakítsák (lásd *Yarashonen v. Turkey*, no. 72710/11, § 61, 24 June 2014).

50. A Bíróság megismétli, hogy az alperes Kormánynak be kell mutatnia, hogy az általuk javasolt jogorvoslat a gyakorlatban is hatékony az adott az körülmények között, és ezt az illetékes hazai bíróság esetjogából vett esetekkel kell alátámasztania (lásd *Stanev v. Bulgaria* [GC], no. 36760/06, § 219, ECHR 2012).

B. A fenti alapelvek alkalmazása a jelen ügyben

1. Kártérítés iránti per

51. A Kormány azt állította, hogy a személyiségi jogok megsértése miatt polgári jogi bíróságra benyújtott kártérítés iránti kereset egy hatékony jogorvoslat lehetett a kérelmezőknek a fogvatartás rossz körülményeivel kapcsolatos panaszainál. Egy olyan jogesetet is felmutattak, amikor az említett jogi eljárás

során a felperesnek a bíróság megítélte a kártérítést (lásd a 16. bekezdést fent).

52. A régi Polgári Törvénykönyv 84. § (1) bekezdése lehetővé tette a személyiségi jogok megsértése esetében a kártérítést a 339. § (1) bekezdésében foglalt, a kártérítés általános szabályai alapján, amely elviekben a kérelmezők rossz fogvatartási körülmények miatti panaszai esetében megfelelő jogorvoslati lehetőséget lehetett volna. Minden, a felek által hivatkozott esetben a felpresek kereseti kérelmeit érdemben megvizsgálták.

53. A Bíróság úgy ítélte meg, hogy a Kormány által hivatkozott egyetlen eset alapján nem állapítható meg az állandó hazai gyakorlat megléte, amely bizonyítaná a jogorvoslat hatékonyságát (lásd, for a similar approach, *Horvat v. Croatia*, no. 51585/99, § 44, ECHR 2001-VIII), különösképpen azért, mert ezt a döntést egy elsőfokú bíróság hozta, amely nem követte a *Kúria* kialakult gyakorlatát. Valójában a hazai bíróságok több esetben is elutasították a felpresek kereseteit és elutasították a kártérítés iránti igényeket.

54. Különösen a formai jogellenesség követelményére hivatkozva, a hazai bíróságok néhány esetben azzal utasították el a felpresek kereseteit, hogy a hazai jogszabályoknak a tárgyidőszakban hatályos szövege alapján nem állt fenn a fogvatartás követelményeivel kapcsolatos jogi kötelezettség, csak az volt meghatározva, hogy mi lenne a kívánatos (lásd a 23. bekezdést fent). A Bíróság véleménye szerint ez a megközelítés semmiképpen sem eredményezhette, hogy a felpresek kártérítés iránti kereseti kérelmeinek helyt adjanak.

55. Másik esetekben, ahol az alperes büntetés-végrehajtási intézetek explicit módon beismerték a zárkák túlszűfoltóságát, a bíróságok arra jutottak, hogy a felpresek személyiségi jogai nem sérültek, mivel ezek a körülmények magából a fogvatartásból, vagy abból erednek, hogy több ember él egy helyen (lásd a 26. bekezdést fent).

56. Még azokban az esetekben is, amelyekben megállapítást nyert, hogy a fogvatartás körülményei miatt a felpresek személyiségi jogai sérültek, a bíróságok eltekintettek a büntetés-végrehajtási intézetek felelősségre vonásától azon az alapon, hogy nem áll fenn igazolható kár (lásd a 24. és 25. bekezdést fent), vagy amiatt, hogy az az alperesnek nem felróható (lásd a 18-22. és 28-29. bekezdést). Ez utóbbi esetben a bíróságok a nyilvánvalóan arra alapozták az indoklásukat, hogy a büntetés-végrehajtási hatóságok kizárólag a felróható cselekmény vagy mulasztás miatt vonhatóak felelősségre a régi Polgári Törvénykönyvnek a 339. § (1) bekezdésével együtt olvasott 84. § (1) bekezdése értelmében.

57. Így a hazai bíróság előtti ügyekben a felpresek kereseti kérelmeit nem bizonyítottság hiányában utasították el, hanem az alkalmazandó jogszabályoknak a hazai bíróság általi értelmezése és alkalmazása alapján (lásd, *Roman Karasev*, fent idézett, § 83).

58. Továbbá a Bíróság felidézi, hogy a *Hagyó v. Hungary* (no. 52624/10, 23

April 2013) ügyben már kimondták, miszerint a büntetés-végrehajtási intézeti körülmények miatt a kérelmező egészségében bekövetkező károk esetében a kártérítési kereset nem minősül hatékony jogorvoslatnak (lásd, paragraphs 31 to 36 of the *Hagyó* judgment).

59. A fentiek fényében a Bíróság nincs meggyőződve arról, hogy a hazai bíróságok által értelmezett és alkalmazott magyar jogszabályok alapján a szerződésen kívüli károkért a panaszosok embertelen vagy megalázó bánásmódra történő hivatkozással kártérítésben részesülhetnek. Így az embertelen vagy megalázó bánásmód következtében megvalósuló személyiségi jogok megsértése miatt benyújtott kártérítés iránti polgári jogi keresetek nem felelnek meg a hatékony jogorvoslati lehetőség feltételeinek, amely alapján ésszerű lehetőség van a pernyertességre és jogorvoslatra.

2. Kérelmekkel kapcsolatos eljárások

60. A Bíróság megjegyzi továbbá, hogy beadványaiban a Kormány hivatkozott a 6/1996. (VII.12.) Rendelet 6 és 7. §-ára, amely alapján a büntetés-végrehajtási parancsnoknak és az ügyésznek is lehet panaszt tenni.

61. A Kormány beadványaival kapcsolatban, amelyek szerint kérelmezők e tekintetben nem merítették ki a hazai jogorvoslati lehetőségeket, a Bíróság felidézi, hogy ezen jogorvoslati lehetőségek hatékonyságát már a *Szél v. Hungary* (no. 30221/06, §§ 12-13, 7 June 2011) ügyben megvizsgálta és a hazai jogorvoslati lehetőségek ki nem merítése miatt tiltakozást az alábbiak szerint utasította el:

„12. A Bíróság hivatkozik az Emberi Jogok Európai Bizottságának (a „Bizottság”) megállapításaira a 3. és 8. cikkek állítólagos megsértésével összefüggésben benyújtott jogorvoslatok hatékonyságával kapcsolatban (lásd: *Sárközi v. Hungary*, no. 21967/93, Commission’s report of 6 March 1997) Abban az ügyben a Bizottság a következőket állapította meg: „Ami a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságát illeti, gyakorlatilag a panaszok teljes felülvizsgálására jogosult. Mivel azonban kormányzati felügyelet alá tartozik, kétséges, hogy – legalábbis a gyakorlatban – függetlenül látja-e el felülvizsgálati feladatait” (121. §). A Bizottság végső soron arra a következtetésre jutott, hogy „bár az illetékes ügyészséghez fordulás lehetősége a vonatkozó jogi szövegekben bizonytalanul van megfogalmazva abban a tekintetben, hogy kötelező-e kivizsgálni az egyedi panaszokat, és hogy a kérelmező jogosult-e határozatot kapni a saját ügyében, mindezek ellenére a felügyeleti mechanizmus hatékony jogorvoslatnak bizonyult” (123. §).

A Bíróság hivatkozik továbbá arra, hogy a Kokavec kontra Magyarország ügyben (1999. április 20-i, 27312/95 számú határozat) a kérelmezőnek a fogva tartás feltételeire vonatkozó panaszja elfogadhatatlannak minősült, mivel „a kérelmező elmulasztotta bemutatni, hogy ebben a tekintetben a magyar jog szerint számára rendelkezésre álló jogorvoslatokat kimerítette, különös tekintettel az ügyészség, vagy a rendőrség és a börtönhatóság előtti panaszjelzésekre.”

13. A jelen esetben a Bíróság megjegyzi, hogy a felek nem értenek egyet abban, hogy a kérelmező valóban élt-e ezekkel a fellebbezési lehetőségekkel. Ennek ellenére úgy ítéli meg, hogy az alábbi okból kifolyólag szükségtelen az ügyet tovább vizsgálni. *ASławomir Musiał kontra Lengyelország* ügyben (28300/06. sz. kérelem, ECHR 2009-... (kivonatok)) nemrég

kihirdetett ítéletben a következő álláspontra helyezkedett: “A Bíróság azt a tény is szem előtt tartja, hogy a kérelmező fogvatartásának helyszínénél szolgáló büntetés-végrehajtási intézetek vezetői a releváns időszakban hivatalosan elismerték a túlszűfolttság tényét, és határozatokat hoztak a törvény által előírt egy főre jutó 3 m² követelményének csökkentésére... Ilyen körülmények között nem mondható, hogy a kérelmező által helyzete javítására a büntetés-végrehajtási intézet előtt tett bármilyen kísérlet eredményes kimenetellel kecsegtethetett volna” (75. §) A jelen ügyben a hatóságok elismerték, hogy a magyar börtönök túlszűfoltak és a kérdéses időszakban a Budapesti Börtön átlagosan 150%-os telítettségű volt (lásd 7. és 8. bekezdés) Ennek következtében a Bíróság megállapítja, hogy a jelen ügy körülményei mellett a Kormány által hivatkozott jogorvoslati lehetőségek nem tudták biztosítani a kérelmező panaszának orvoslását. A fenti megfontolásokra figyelemmel a Bíróság elutasítja a Kormány előzetes kifogását a jogorvoslati lehetőségek kimerítésének hiányára vonatkozóan.

62. A Bíróság megjegyzi, hogy a magyar jogrendszerben az ügyész hatáskörrel rendelkezik arra, hogy szabadságvesztéssel kapcsolatban ellenőrizze az alkalmazandó jogszabályok teljesülését. Feladat teljesítése közben felhívhatja a büntetés-végrehajtási hatóságot a jogellenes magatartás vagy mulasztás orvoslására (lásd a 14. bekezdést fent).

63. Mindazonáltal a Bíróság véleménye szerint, még abban az esetben is, ha az ügyészség felhívása alapján a büntetés-végrehajtási hatóságok kötelesek a megfelelő mozgástérhez és tisztálkodási körülményekhez való jog megsértését orvosolni, a panaszosok személyi körülményeinek javulása egy túlszűfolt intézetben kizárólag más fogvatartottaknak hátrányt okozva érhető el. A büntetés-végrehajtási hatóságok nem lennének abban a helyzetben, hogy eleget tegyenek nagyobb számú kérelemnek, mivel ezt a probléma szerkezeti természete nem teszi lehetővé (lásd, *mutatis mutandis*, *Ananyev v. Russia*, fent idézett, § 111).

64. Bárhogyan is van, a Bíróság megállapítja, hogy a Kormány nem nyújtott elengedő információt arra vonatkozóan, hogy a nem megfelelő fogvatartási körülményekről szóló, a parancsnoknak vagy az ügyésznek benyújtott panaszok milyen módon eredményezhették volna az állítólagos jogsértés megelőzését vagy folytatásának abbahagyását, vagy milyen módon jutottak volna a kérelmezők megfelelő jóvátételhez.

A Bíróság ezért úgy ítéli meg, hogy ezek a panaszok nem felelnek meg a hatékony jogorvoslat követelményének, mivel nem bizonyított megfelelően, hogy ezen panaszok megfelelő megelőzési hatással rendelkeznek.

65. A fenti megfontolások fényében a Bíróság arra a következtetésre jut, hogy a 3. cikkel együtt olvasott 13. cikket megsértették azzal, hogy a fogvatartás körülményeivel kapcsolatban nem állt rendelkezésre megfelelő jogorvoslati lehetőség az adott esetekben; illetve ezzel egy időben elutasítja a Bíróság azon tiltakozását, amely szerint a kérelmezőknek a 3. cikk megsértése miatt benyújtott kérelmei esetében a hazai jogorvoslati lehetőségeket a kérelmezők nem merítették ki.

IV. AZ EGYEZMÉNY 3. CIKKÉNEK ÁLLÍTÓLAGOS MEGSÉRTÉSE

66. A kérelmezők azt állították, hogy az eltérő büntetés-végrehajtási intézetekben történt fogvatartásuk körülményei nem feleltek meg az Egyezmény 3. cikkében foglaltakkal. Különösen azt panaszták, hogy túlsúfolt zárkákban helyezték el őket.

A 3. cikk így szól:

„Senkit sem lehet kínzásnak, vagy embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni.”

67. A Kormány vitatta a panaszt.

A. Általános alapelvek*1. A bizonyítékok értékelése és a tények megállapítása*

68. A következő alapelveket a 3. cikk alapján történő bizonyítékok értékelésével kapcsolatban a Bíróság esetjogában fektették le (lásd *Ananyev v. Russia*, fent idézett §§ 121-123):

121. A Bíróság megismétli, hogy a nem megfelelő bánásmódot megfelelően kell bizonyítani. A bizonyítékok mérlegelése körében a Bíróság bevezette a „ésszerű kétséget kizáróan” mértéket. Azonban nem állt szándékában, hogy ezt a hazai jogrendszerek megközelítése szerinti értelemben használja. Nem az a szerepe, hogy büntetőjogi vagy polgári felelősségről döntsön, hanem hogy a szerződő államoknak az Egyezmény alapján fennálló felelősségéről döntsön. Az Egyezmény 19. cikke alapján fennálló speciális feladata miatt, miszerint gondoskodnia kell arról, hogy a Szerződő Államok az Egyezményben lefektetett alapvető jogok biztosításával kapcsolatos kötelezettségeiknek eleget tesznek, szabályozza a bizonyítékokhoz és bizonyítottsághoz kapcsolódó megközelítését. A Bíróság előtti eljárásokban nincsenek a bizonyítékok elfogadhatóságára vonatkozó korlátozások vagy azok értékelésére vonatkozó előre meghatározott formulák. Olyan következtetéseket von le, amelyek véleménye szerint a bizonyítékok szabad mérlegeléséből következnek, beleértve az olyan következtetéseket is, amelyek a tényekből, vagy a felek állításaiból következnek. A kialakított esetjog alapján a bizonyítottság a megfelelően erős, világos és egybehangzó következtetéseken, vagy a hasonló, meg nem döntött vélelmeken és tényeken alapul. Továbbá a következtetés levonásához szükséges meggyőződés mértéke, valamint ezzel kapcsolatban a bizonyítási teher elosztása valójában a tények sajátosságaitól, az állítások természetétől és az Egyezmény érintett jogától függenek (lásd, többek között, *Nachova and Others v. Bulgaria* [GC], nos. 43577/98 and 43579/98, § 147, ECHR 2005-VII; *Ilaşcu and Others v. Moldova and Russia* [GC], no. 48787/99, § 26, ECHR 2004-VII).

122. A Bíróság figyelemmel van arra, hogy a kérelmezők milyen objektív nehézségekkel szembesülnek a fogvatartásuk körülményeire vonatkozó bizonyítékok beszerzésekor. A büntetés-végrehajtási rendszer korlátozásai miatt a fogvatartottaktól nem lehet reálisan elvárni, hogy a zárkájukról fényképeket készítsenek, pontos megmérjék a zárka méreteit, a hőmérsékletet vagy a fényviszonyokat. Azonban a kérelmezőknek pontos és konzisztens adatokat kell szolgáltatnia a fogvatartásának feltételeiről, megemlítve például az egyik intézetből a másik intézetbe történő átszállítás dátumát, amely alapján a Bíróság eldöntheti,

hogy a kérelem nem megalapozatlan vagy elfogadhatatlan bármely más okból. Az állítólagosan megalázó fogvatartási körülményekről adott hiteles és ésszerű leírás esetében lehet csak szó a nem megfelelő bánásmóddal kapcsolatos prima facie esetről, és csak az alapján értesíti a Bíróság a Kormányt a kérelemről.

123. A Bíróság több esetben is kimondta, hogy a nem megfelelő fogvatartási körülmények miatt benyújtott esetekben nem kötik magukat az *affirmanti incumbit probatio* alapelvhez (amely alapján annak kell bizonyítani, aki állít valamit), mivel ebben az esetben csak az alperes Kormány lenne abban a helyzetben, hogy az állításokat alátámasztó vagy cáfoló információkhoz hozzáférjen. Ebből következik, hogy miután a Bíróság értesítette a kérelemről a Kormányt, a releváns dokumentumok beszerzése és bemutatása már a Kormányt terheli. Amennyiben a Kormány nem szolgáltat a fogvatartás körülményeire vonatkozó információkat, a Bíróság juthat arra a megállapításra, hogy a kérelmezői állítások megalapozottak (lásd *Gubin v. Russia*, no. 8217/04, § 56, 17 June 2010, and *Khudoyorov v. Russia*, no. 6847/02, § 113, ECHR 2005-X (extracts)).

2. A 3. cikknek való megfelelés

Általános alapelvek

69. A Bíróság megismétli, hogy az Egyezmény 3. cikkében lefektetett értékek a demokratikus társadalmak alapvető értékei. Megtilt minden kínzást, embertelen vagy megalázó bánásmódot vagy büntetést a körülményektől vagy az áldozat viselkedésétől függetlenül (lásd, például, *Labita v. Italy* [GC], no. 26772/95, § 119, ECHR 2000-IV). A nem megfelelő bánásmódnak el kell érnie egy minimális súlyossági szintet ahhoz, hogy a 3. cikk hatálya alá essen. Ezen minimális szint értékelése relatív; az eset összes körülményétől is függ, mint például az ilyen bánásmód terjedelme, a fizikai és mentális hatásai, némely esetben az áldozat nemétől, életkorától és egészségi állapotától is függ (lásd, egyéb hatóságok között, *Ireland v. the United Kingdom*, 18 January 1978, § 162, Series A no. 25).

70. A nem megfelelő bánásmód gyakran egy olyan minimális súlyossági szintet ér el, amely kiterjed tényleges testi sérülésekre vagy intenzív fizikai vagy mentális szenvedésre. Még a fentiek hiányában is, ahol a bánásmód megalázza vagy lealacsonyítja az egyént azáltal hogy emberi méltóságát nem tisztelik vagy azt kisebbitik, vagy félelmet ébresztenek, gyöttrődést okoznak illetve az önértékelést csökkentik, és ez képes arra, hogy az egyén erkölcsi és fizikai ellenállását megtörje, megalázonak minősíthető és a 3. cikkben lefektetett tilalom hatálya alá eshet (lásd *Ananyev and Others*, fent említett, § 140, see also *Pretty v. the United Kingdom*, no. 2346/02, § 52, ECHR 2002-III, with further references).

71. A szabadságelvonás keretében a Bíróság többször is hangsúlyozta, hogy a szenvedésnek és megaláztatásnak minden esetben meg kell haladnia a fogvatartással elkerülhetetlen együtt járó szenvedés és megaláztatás mértékét ahhoz, hogy az a 3. cikk hatálya alá essen. Az Államnak biztosítania kell, hogy a fogvatartott személyek fogvatartására az emberi méltósággal összeegyeztethető körülmények között kerüljön sor, és az intézkedést oly módon és módszerrel kell

végrehajtani, amely nem teszi ki az érintett személyt a fogvatartással természetesen együttjáró és elkerülhetetlen szenvedés mértékét meghaladó szenvedésnek és fájdalomnak, valamint biztosítania kell az érintett személy egészségét és jólétét (lásd *Ananyev and Others*, fent idézett, § 141; *Kudla*, fent idézett, §§ 92-94; and *Popov v. Russia*, no. 26853/04, § 208, 13 July 2006).

72. A fogvatartás körülményeinek értékelésekor figyelembe kell venni ezen körülmények együttes hatását, valamint a kérelmező által tett speciális állításokat (lásd *Dougoz v. Greece*, no. 40907/98, § 46, ECHR 2001-11). Azt is figyelembe kell venni, hogy az érintett személyt milyen hosszan tartják fogva az adott körülmények között (lásd egyéb hatóságok között *Alver v. Estonia*, no. 64812/01, 8 November 2005).

73. A zárkákban tapasztalható rendkívüli helyhiány nagy hangsúllyal esik latba annak meghatározásakor, hogy a megtámadott fogvatartási körülmények „megalázónak” minősülnek-e a 3. cikk nézőpontjából (lásd *Vladimir Belyayev v. Russia*, no. 9967/06, § 30, 17 October 2013; and *Karalevicius v. Lithuania*, no. 53254/99, § 36, 7 April 2005).

74. Az *Ananyev* ügyben a Bíróság lefektette a standardokat annak meghatározására, hogy a személyes tér hiánya alapján megállapítható-e a 3. cikk megsértése. A Bíróságnak e tekintetben különösen a következő elemekre kell tekintettel lennie: (a) minden fogvatartottnak kell, hogy legyen saját fekhelye a zárkában; (b) mindegyik fogvatartottnak rendelkeznie kell legalább 3 m² területtel; és (c) a zárkának összesen akkora felszíni területtel kell rendelkeznie, hogy a fogvatartottak szabadon mozoghassanak a bútorok között. Bármelyik fenti elem hiánya már önmagában arra enged következtetni, hogy a fogvatartás következményei alapján megállapítható a megalázó bánásmód és a 3. cikk megsértése (lásd *Ananyev and Others*, fent idézett, § 148).

75. Az esetek többségében, ahol a fogvatartottnak kevesebb mint 3 m² terület állt rendelkezésükre, a Bíróság megállapította, hogy a túlszűfolttság olyan súlyosnak minősíthető, amely már önmagában indokolja a 3. cikk megsértésének kimondását (lásd, például, *Melnik v. Ukraine*, no. 72286/01, §§ 102-103, 28 March 2006; *Dmitriy Sazonov v. Russia*, no. 30268/03, §§ 31-32, 1 March 2012; *Nieciecki v. Greece*, no. 11677/11, §§ 49-51, 4 December 2012; *Kanakis v. Greece (no. 2)*, no. 40146/11, §§ 106-107, 12 December 2013; *Tatishvili v. Greece*, no. 26452/11, § 43, 31 July 2014; *Tereshchenko v. Russia*, no. 33761/05, §§ 83-84, 5 June 2014).

76. Azomban eddig a Bíróság tartózkodott attól, hogy megállapítsa, hogy az Egyezmény alapján mennyi térnek kellene egy fogvatartott rendelkezésére állnia, figyelembe véve azt, hogy számos más releváns tényező is szerepet játszik annak megállapításában, hogy az Egyezmény 3 cikkében foglalt garanciák érvényre jutnak-e, mint például a fogvatartás hossza, a szabadtéri testmozgás lehetőségei, a fogvatartott fizikai és szellemi állapota és egyéb körülmények (lásd *Trepashkin v.*

Russia, no. 36898/03, § 92, 19 July 2007; and *Torreggiani and Others*, fent idézett, § 69). A Bíróság megjegyzi továbbá, hogy az előzetes letartóztatásban lévő személyek elhelyezésére szolgáló intézetek és a magas biztonsági kockázatú fegyházakkal ellentétben, ahol a fogvatartottak a nap nagy részét a zárkájukban töltik elzárva, az elítéltek elhelyezésére szolgáló intézetek, mint például a javító csoportok, túlzásfóltóságának értékelése kapcsán tekintettel kell lenni arra, hogy a hálólhelyiségekben található mozgásteretek az alkalmazandó rendszer keretein belül kell értékelni, és ezáltal a javító csoportokban elhelyezett fogvatartottaknak szélesebb mozgási szabadságot kell biztosítani napközben, amely által biztosított a természetes fényhez és levegőzöl való zavartalan hozzáférésük (lásd *Insanov v. Azerbaijan*, no. 16133/08, 8 120, 14 March 2013).

77. E megközelítést alkalmazva a Bíróság úgy találta, hogy azon erős feltételezést, hogy a fogvatartás körülményei a személyes tér hiányában a 3. cikk megsértésének minősülő megalázó bánásmódnak minősülnek, amint azt az *Ananyev* esetben lefektették, a fogvatartás körülményeinek együttes hatása, különösen a fogvatartás rövidsége, (lásd például, *Fetisov and Others v. Russia*, nos. 43710/07, 6023/08, 11248/08, 27668/08, 31242/08 and 52133/08, § 138, 17 January 2012; and *Dmitriy Rozhin v. Russia*, no. 4265/06, § 53, 23 October 2012), a fogvatartottakat megillető szabad mozgás és a természetes fényhez és levegőhöz való zavartalan hozzáférés (lásd például *Shkurenko v. Russia* (dec.), no. 15010/04, 10 September 2009), valamint a naponként biztosított hosszabb idejű kinti testmozgás és épületen belüli szabad közlekedés (lásd *Sulejmanovic v. Italy*, no. 22635/03, §§ 48-52, 16 July 2009) megdönti.

78. Másrésztől, olyan esetekben, amikor a fogvatartottakat olyan nagyobb zárkákban helyezték el, amelyekben megfelelő személyes tér állt a rendelkezésükre, fogvatartottanként 3-4 m², a Bíróság megállapította, hogy a fogvatartott fizikai állapota is releváns a 3. cikkben foglaltaknak való megfelelés szempontjából, és megállapította a rendelkezés megsértését, mivel tér kérdése mellett felmerült a szellőzés és világítás hiánya (lásd például, *Vlasov v. Russia*, no. 78146/01, § 84, 12 June 2008; and *Trepashkin v. Russia*, fent idézett, § 94), a szabadlevegőn végzett mozgás hiánya (see *Longin v. Croatia*, no. 49268/10, §§ 60-61, 6 November 2012) és a szegényes tisztálkodási és higiéniai körülmények (see *Jirsak v. the Czech Republic*, no. 8968/08, §§ 64-73; *Ananyev and Others*, fent idézett, §§ 164-166).

B. A fenti alapelvek alkalmazása a jelen ügyben

79. A Bíróság megállapítja, hogy a Kormány nem vitatta a kérelmezők által, a zárkák méretére és a zárkákban elhelyezett létszámára vonatkozó állításait. A Bíróság megjegyzi továbbá, hogy a Kormány nem nyújtott be a kérelmezők

kiegészítő fogvatartási körülményeire vonatkozó egyéb információt vagy dokumentációt. Ezért a Bíróság a kérelmezők által a fogvatartási körülményekkel kapcsolatban elmondottak és a birtokában lévő információk értékelésével jár el.

80. Varga úrral kapcsolatban a Bíróság megjegyzi, hogy az ő fogvatartására a Barcskai Fegyház és Börtönben került sor. Körülbelül nyolc hónapos fogvatartása alatt kevesebb, mint 1,8 m² mozgástér állt a rendelkezésére. Valamint magánelzárása alatt összesen napi 30 percig tartózkodhatott a szabadban, és a rossz tisztálkodási körülmények következtében bőrfertőzés is kialakult nála.

81. Lakatos úr a Hajdú-Bihar Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben volt elhelyezve egy összesen 9 m² területű zárkában két másik fogvatartottal, így 3 m² mozgástér állt a rendelkezésére. A Bíróság kifejezetten tekintettel volt arra, hogy 2012 tavaszán a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben mindössze 2,25 m² területű mozgástér állt a rendelkezésére. A kérelmező helyzetét tovább nehezítette, hogy a zárkában nem volt megfelelő szellőzés és az illemhelyet csak egy függöny választotta el a lakótértől.

82. Tóth úr több mint négy évig tartózkodott különböző büntetés-végrehajtási intézetekben, és a számára biztosított mozgástér 2,5 és 3,3 m² között mozgott. A Bíróság különös jelentőséget tulajdonított annak, hogy habár az illemhelyet a lakótértől leválasztották, az elválasztás csak egy függöny volt, így nem biztosított megfelelő egyedülletet a fogvatartottaknak.

83. Pesti úr a Márianosztrai Fegyház és Börtönben volt elhelyezve, ahol legfeljebb 2,86 m² mozgástér állt a rendelkezésére. A Sopronkőhidai Fegyház és Börtönbe történő átszállítását követően egy olyan zárkában helyezték el, ahol a fogvatartottak körülbelül 3,1 m² mozgástérrel rendelkeztek.

84. Fakó úr a Pálhalmi Fegyház és Börtönben töltötte a büntetését szűkös körülmények között, a fogvatartottak rendelkezésére körülbelül 1,5-2,2 m² mozgástér állt rendelkezésre. A Bíróság megjegyzi továbbá, hogy Fakó úr éjjel-nappal a zárkában volt, mindössze napi egy óra testmozgást engedélyeztek neki. A Bíróság megjegyzést tesz a felek által sem vitatott további fogvatartási körülményekről, nevezetesen a tisztálkodási lehetőségekhez való korlátozott hozzáférésről, a szellőzési rendszer hiányáról és az ennek folytán kialakuló hőiségről, valamint ágyi poloska, tetvek és csótányok jelenlétéről.

85. Kapczár urat a Szegedi Fegyház és Börtön tizennégy különböző zárkájában helyezték el, amelyekben 2,4-3 m² mozgástér állt a rendelkezésére. A zárkák némelyikben nem volt megfelelően megoldva a szellőztetés és alkalmas fekvőhelyek sem álltak rendelkezésre.

86. Ezek a ténymegállapítások egybeesnek a CPT megfigyeléseivel, amelyeket egy 2013-as látogatás alkalmával tettek, különösen a Sopronkőhidai és a Szegedi Fegyház és Börtön esetében, megfelelő alapot szolgáltatva így a Bíróság értékeléséhez (see *Kehayov v. Bulgaria*, no. 41035/98, § 66, 18 January 2005),

különösen arra való tekintetek, hogy a Kormány a válaszában nem vitatta a túlszűfolttság tényét. A magyar alapvető jogok biztosának látogatásai is alátámasztják azt, hogy a túlszűfolttság meglevő probléma a márianosztrai, sopronkőhidai és budapesti intézetekben (lásd a 31-33. bekezdést és a 38. bekezdést fent). A Bíróságnak tekintettel kell lennie továbbá a különböző hazai bíróság megállapításaira is, miszerint számos esetben a fogvatartás körülményei, különösen a túlszűfolt zárkákban való elhelyezés, megsértette a felperesek személyiségi jogait, az emberi méltósághoz való jogukat (lásd a 18-22, 24-25 és 28-29. bekezdéseket fent).

87. Mivel a Kormány nem szolgáltatott ezzel ellentétes információkat vagy dokumentumokat, és CPT, valamint a magyar alapvető jogok biztosa is megállapította a széleskörű túlszűfolttság meglétét, a Bíróságnak nincs oka megkérdőjelezni a kérelmezők fogvatartási körülményeire tett állításait. Megjegyzi azt is, hogy legtöbb esetben ezt a területet tovább csökkentették a zárkában elhelyezett bútorok.

Ezért ezek a feltételek nem felelnek meg az CPT és a Bíróság esetjoga alapján megállapított európai szabályoknak.

88. Pesti úr esetében, aki nem kevesebb mint három évet töltött el a Márianosztrai Fegyház és Börtönben, ahol a fogvatartottakra eső mozgástér nem haladta meg a 2,86 m²-t, a Bíróság úgy ítéli meg, hogy a megfelelő mozgástér hiánya olyan súlyos volt, hogy az megalapozza az Egyezményvel ellentétes bánásmód fennállását, különös tekintettel a fogvatartás tartamára (lásd *Sergey Babushkin*, fent idézett, § 54), valamint arra, hogy Kormány nem mutatott rá olyan körülményekre, amelyek a helyzeten javítottak volna (lásd, *a contrario*, *Fetisov and Others*, fent idézett, §§ 134-138; and *Dmitriy Rozhin*, fent idézett, §§ 52-53).

89. Ami a többi kérelmezőt illeti, a Kormány megállapítja, hogy annak ellenére, hogy a fogvatartás egyéb körülményei nem elegendőek önmagukban a „megalázó” bánásmód megállapítására, mégis relevanciával bírnak, és a túlszűfolttsággal együtt alátámasztják azt, hogy a fogvatartás az Egyezmény 3. cikke alapján elfogadott mértéket meghaladja (lásd *Novoselov v. Russia*, no. 66460/01, § 44, 2 June 2005).

90. Megjegyzi, hogy a kérelmezők egyes zárkáiban a mosdórészt csak egy függöny választotta el a lakótértől, a lakórészek bogarakkal fertőzöttek voltak, nem volt megfelelő szellőzés vagy fekvőhely biztosítva; a fogvatartottaknak csak korlátozott zuhanyozási lehetőségük volt, és csak rövid ideig tartózkodhattak a zárkán kívül.

A Kormány a kérelmezők állításait vagy a kérelmezőket elhelyező fogvatartási intézeteket meglátogató testületek által tett megállapításokat nem vitatta.

91. A Bíróság úgy ítéli meg, hogy a fogvatartottaknak biztosított korlátozott mozgástér, valamint az ezt súlyosító egyéb körülmények „megalázó bánásmódnak” minősülnek.

92. A kérelmezők ügyeinek a körülményeire és azok együttes hatására tekintettel a Bíróság úgy véli, hogy a kérelmezők által elszenvedett gyötrelmek és nehézség meghaladta azt a szintet, amely a fogvatartás természetes velejárója, és ezzel a 3. cikk szerinti súlyossági határt átlépte. Ebből következően, az Egyezmény 3. cikkét megsértették.

V. AZ EGYEZMÉNY 46. CIKKÉNEK ALKALMAZÁSA

93. A 46. cikk a következőket mondja ki:

„1. A Magas Szerződő Felek vállalják, hogy magukra nézve kötelezőnek tekintik a Bíróság végleges ítéletét minden ügyben, amelyben félként szerepelnek.

2. A Bíróság végleges ítéletét el kell juttatni a Miniszteri Bizottsághoz, amely ellenőrzi annak végrehajtását.

A. Általános alapelvek

94. A Bíróság felidézi, hogy az Egyezménynek az 1. cikk fényében értelmezett 46. cikke alapján az alperes Állam köteles az ítélet - a Miniszteri Bizottság felügyelete melletti - végrehajtani, és megfelelő általános és/vagy egyedi intézkedéseket tenni a kérelmező jogának biztosítása érdekében, amelynek megsértését a Bíróság megállapította. Az ilyen intézkedéseket a kérelmező helyzetében lévő más személyek vonatkozásában is meg kell tenni, nevezetesen azon problémák megoldásával, amelyek a Bíróság megállapításaihoz vezettek (lásd *Scozzari and Giunta v. Italy* [GC], nos. 39221/98 and 41963/98, § 249, ECHR 2000-VIII; and *S. and Marper v. the United Kingdom* [GC], nos. 30562/04 and 30566/04, § 134, ECHR 2008). Ezt a kötelezettséget a Miniszteri Bizottság többször is hangsúlyozta a Bíróság ítéletei végrehajtásának felügyelete során (lásd, egyéb hatóságok között, Interim Resolutions DH(97)336 az eljárás hosszát érintő ügyekben Olaszország esetében; DH(99)434 a biztonsági erők intézkedéseit érintő ügyekben Törökország esetében; ResDH(2001)65 *Scozzari and Giunta v. Italy*, ResDH(2006)1 in the case of *Ryabykh and Volkova v. Russia* esetekben).

95. Az ítéletek végrehajtása hatékonyságának elősegítése érdekében a Bíróság ezen irányvonalak mentén alkalmazhat egy pilot judgment eljárást, amely lehetővé teszi az ítéletben a jogsértések alapját képező szerkezeti problémákat egyértelmű azonosítását, és annak meghatározását, hogy az alperes Államnak milyen intézkedéseket kell meghozni azok orvoslására (see *Broniowski v. Poland* [GC], 31443/96, §§ 189-194 és a rendelkező rész, ECHR 2004-V; and *Hutten-Czapska v. Poland* [GC], no. 35014/97, ECHR 2006-VIII §§ 231-239 és a rendelkező rész). Ezen bírósági megközelítést azonban az Egyezmény különböző intézményeit megillető hatáskörök tiszteletben tartásával alkalmazandó: az egyéni és általános intézkedések végrehajtásának

értékelése a Miniszteri Bizottság hatáskörbe esik az Egyezmény 46. cikk 2 bekezdése értelmében (lásd, *mutatis mutandis*, *Broniowski v. Poland* (friendly settlement) [GC], no. 31443/96, § 42, ECHR 2005- IX, and *Hutten-Czapska v. Poland* (friendly settlement) [GC], no. 35014/97, § 42, 28 April 2008).

96. A pilot judgement eljárás másik fontos célja, hogy az alperes Állam az azonos szerkezeti problémából eredő nagyszámú egyedi esetet hazai szinten oldja meg, ezáltal is alkalmazva a szubszidiaritás alapelvét, amely az Egyezmény rendszerének alapját képezi. Valójában a Bíróság feladata, ahogyan az a 19. cikkben le van fektetve, miszerint, „A Magas Szerződő Felek által az Egyezményben és az ahhoz kapcsolódó jegyzőkönyvekben vállalt kötelezettségek tiszteletben tartásának biztosítása ...” nem feltétlenül azzal érhető el a leghatékonyabban, ha a Bíróság nagyszámú esetben ugyanazon megállapításokat ismétli (lásd, *mutatis mutandis*, *E.G. v. Poland* (dec.), no. 50425/99, § 27, 23 September 2008).

97. A pilot judgment eljárás lényege, hogy az Egyezményben foglalt jogok védelme érdekében a diszfunkciókat a lehető leggyorsabban és leghatékonyabb módon oldják meg nemzeti szinten (lásd *Wolkenberg and Others v. Poland* (dec.), no. 50003/99, § 34, ECHR 2007 (extracts)). Amíg az alperes államnak elsősorban az ilyen diszfunkció megoldására, és szükség szerint az érintett jogsértésekkel kapcsolatos hatékony jogorvoslati lehetőség bevezetésére kellene törekedni elsősorban, ad hoc megoldásokhoz is folyamodhat, mint például a kérelmezőkkel egyezség kötése, vagy az Egyezmény követelményeivel összhangban álló jogorvoslatok felkínálása.

B. Ezen alapelvek alkalmazás a jelen esetekben

1. Pilot judgment eljárás alkalmazását igénylő szerkezeti problémák fennállása

98. A Bíróság már négy másik esetben megállapította a 3. cikk megsértését fogvatartási körülmények alapján (lásd *Szél*, fent idézett; *István Gábor Kovács v. Hungary*, no. 15707/10, 17 January 2012; *Hagyó*, fent idézett; and *Fehér v. Hungary*, no. 69095/10, 2 July 2013). A *Szél* ügyben a Bíróság azt is kimondta, hogy az Egyezmény 13. cikke is sérült, mivel a nem állt rendelkezésre megfelelő jogorvoslati lehetőség a kérelmezők részére a fogvatartási körülményekkel kapcsolatos panaszuk orvoslására (lásd a 61. bekezdést fent). A *Hagyó* ügyben is hasonló következtetést vont le a Bíróság (lásd az 58. bekezdést fent).

A Bíróság adatbázisa alapján jelenleg körülbelül 450, az első vizsgálatra váró *prima facie* érdemi kérelem van benyújtva Magyarország ellen, amelyekben elsődleges sérelemként a nem megfelelő fogvatartási

körülményeket jelölték meg. A fenti szám már önmagában azt jelzi, hogy visszatérő szerkezeti problémával állunk szemben (lásd egyéb hatóságok esetén, *Bottazzi v. Italy* [GC], no. 34884/97, § 22, ECHR 1999-V; *Lukenda v. Slovenia*, no. 23032/02, §§ 90-93; ECHR 2005-X; and *Rumpf v. Germany*, no. 46344/06, §§ 64-70, 2 September 2010).

99. A 3. cikk megsértését megállapító korábbi ügyek, csakúgy mint a jelenlegi ügy is Magyarország különböző közigazgatási és különböző földrajzi területein elhelyezkedő büntetés-végrehajtási intézetekből származnak. Azonban a jogsértések megállapításához vezető tények lényegében megegyeznek: a fogvatartottak embertelen és megalázó bánásmódnak voltak kitéve, mivel a zárakban nem volt meg a megfelelő személyes mozgásterük, korlátozottan jutottak hozzá zuhanyzási és kinti tevékenységekhez, valamint a tisztálkodási létesítmények használata során nem lehettek egyedül. Úgy tűnik, hogy ezen jogsértéseket nem egyedi jelenségek vagy meghatározott események okozták, hanem a jogsértések a magyar büntetés-végrehajtási rendszer, valamint az ilyen bánásmód esetére szóló jogi és igazgatási biztosítékok nem megfelelő működéséből származó széleskörű problémákból erednek. Ezek a problémák nagyon sok, Magyarország különböző büntetés-végrehajtási intézeteiben elhelyezett fogvatartottat érintenek és érinthetnek (vö. *Broniowski*, § 189; and *Hutten-Czapska*, § 229, fent idézettek).

100. Tekintettel a probléma visszatérő és folyamatos természetére, az érintett és potenciálisan érintett személyek nagy számára, a hazai szinten megvalósuló gyors és megfelelő jóvátétel szükségességére, a Bíróság úgy ítéli meg, hogy jelen esetben a pilot judgment eljárás alkalmazása indokolt (lásd *Burdov (no. 2)*, fent idézett, § 130; and *Finger v. Bulgaria*, no. 37346/05, § 128, 10 May 2011).

2. Általános intézkedések

101. Mivel a Bíróság ítéletei kijelentő jellegűek, az alperes Állam szabadon dönthet - a Miniszteri Bizottság felügyelete mellett - abban, hogy milyen eszközöket kíván alkalmazni az Egyezmény 46. cikk szerinti kötelezettsége teljesítése érdekében, azzal a feltétellel, hogy a választott intézkedéseknek összeegyeztethetőnek kell lenniük a Bíróság ítéletében foglaltakkal (lásd *Scozzari and Giunta v. Italy* [GC], nos. 39221/98 and 41963/98, §249, ECHR 2000-VIII; and *Aleksanyan v. Russia*, no. 46468/06, § 238, 22 December 2008).

102. Azonban kivételes esetekben, annak érdekében, hogy a Bíróság segítséget nyújtson az alperes Államnak a 46. cikk szerinti kötelezettsége teljesítéséhez, az általa megállapított helyzet orvoslására vonatkozóan megadhatja, hogy milyen típusú intézkedések lehetnek célra vezetőek (lásd például, *Broniowski*, fent idézett, § 194).

103. A Bíróság tudatában vannak annak, hogy érdemi és folyamatos erőfeszítésekre van szükség a büntetés-végrehajtási intézetek túlszűfoltóságából származó szerkezeti problémák megoldásához. A Bíróság megjegyzi, hogy az Egyezmény 3. cikke által védett jog természetéből adódóan az alperes Állam kötelezettsége, hogy a büntetés-végrehajtási rendszerét az anyagi vagy logisztikai nehézségek ellenére is oly módon szervezze meg, hogy az biztosítja a fogvatartottak emberi méltósághoz való jogának érvényesülését (lásd *Mamedova v. Russia*, no. 7064/05, § 63, 1 June 2006). A Bíróság már eddig is számos esetben tett javaslatot a fogvatartási körülményekkel kapcsolatos szabálytalanságok leggyorsabb és leghatékonyabb megoldásának elősegítése érdekében (lásd *Orchowski v. Poland*, no. 17885/04, § 154, 22 October 2009; *Norbert Sikorski v. Poland*, no. 17599/05, § 161, 22 October 2009; *Ananyev and Others*, §§ 197-203 and 214-231; *Torreggiani and Others*, fent idézett, §§ 91-99).

(a) A fogvatartási körülmények javításának lehetőségei

104. Arra az esetre, amikor egy Állam nem tudja garantálni az Egyezmény 3.cikkének megfelelő fogvatartási feltételeket, a Bíróság és az Európa Tanács intézményei állandó álláspontja az, hogy túlszűfoltóság problémájára megoldást jelentene a fogvatartottak számának a szabadságelvonnással nem járó büntetések gyakoribb alkalmazásával (lásd *Norbert Sikorski*, fent idézett, §158), valamint az előzetes letartóztatás eseteinek minimalizálásával (lásd *Ananyev and Others*, fent idézett, § 197) történő csökkentése.

Ebben a vonatkozásban a Bíróság megjegyzi, hogy 2013-ban több mint ötezer előzetes letartóztatásban lévő személyt tartottak fogva a magyar büntetés-végrehajtási intézetekben (lásd a 6. bekezdést fent).

105. Nem a Bíróság feladata az, hogy meghatározza, hogy milyen módon kellene a büntető szakpolitikát és a büntetés-végrehajtási rendszert kialakítani. Ezek a kérdések a Bíróság hatáskörén túlmutató számos összetett jogi és gyakorlati kérdést vetnek fel (lásd *Torreggiani and Others*, fent idézett § 95). Azonban a Bíróság felidézi, hogy ebben e kontextusban a Miniszteri Bizottság felhívta az Államokat, hogy arra biztosítsák az ügyészeket és bírákat, hogy a lehető legszélesebb körben alkalmazzák a szabadságvesztés büntetés alternatíváit, és a büntető politikájukat olyan irányba tereljék, hogy az a szabadságvesztések számának csökkenésével járjon, többek között a börtönlakosság inflációjának megoldása érdekében (lásd kifejezetten Miniszteri Bizottság R (99) 22. számú ajánlását, Rec(2006)13).

Közelmúltbeli olasz példák alapján, a pilot eljárás keretében elfogadott intézkedések hozzájárulhatnak a túlszűfoltóság problémájának megoldásához (lásd *Stella and Others v. Italy* (dec.), nos. 49169/09, 54908/09, 55156/09, 61443/09, 61446/09, 61457/09, 7206/10, 15313/10,

37047/10, 56614/10, 58616/10, §§ 11-14, 21-24 and 51-52, 16 September 2014).

(b) Hatékony jogorvoslati lehetőségek bevezetése

106. A Bíróság megismétli, hogy jelen esetben a kérelmezőknek egy Egyezmény 13. cikkében foglalt joga is sérült azon az alapon, hogy nem áll rendelkezésre hatékony jogorvoslati lehetőség. A Bíróság úgy találta, hogy a Kormány által hivatkozott hazai jogorvoslat, annak ellenére, hogy elérhető volt, a gyakorlatban nem volt hatékony, mivel a felperesek számára nem tette lehetővé, hogy a nem megfelelő fogvatartási körülmények miatt kártérítésben részesüljenek. Továbbá a Kormány nem bizonyította, hogy rendelkezésre állna olyan jogorvoslati lehetőség, amelytől a megtámadott fogvatartási körülmények javulása várható (lásd 65. bekezdés fent).

107. Nem a Bíróság feladata az, hogy javaslatot tegyen a felállítandó jogorvoslati eljárásokra vonatkozóan (lásd *Hutten- Czapska*, fent idézett, § 239). Az Állam módosíthat már meglévő jogorvoslati lehetőségeket vagy újakat is bevezethet, amelyek az Egyezményt érintő jogsértések hatékony orvoslását biztosítani tudják. (lásd *Xenides-Arestis v. Turkey*, no. 46347/99, § 40, 22 December 2005). Az Állam felelőssége az is, hogy a Miniszteri Bizottság felügyelete alatt biztosítsa, hogy a jogorvoslati lehetőség vagy az újonnan bevezetett jogorvoslati lehetőség mind elméletben, mind gyakorlatban megfeleljen az Egyezményben foglalt követelményeknek (lásd *Torreggiani and Others*, fent idézett, § 98).

108. A Bíróság felidézi, hogy annak érdekében, hogy a hazai hatóságokban segítséget tudjon nyújtani a megfelelő megoldások kitalálásában, már megfontolt speciális preventív és jóvátételi jogorvoslatokat (lásd *Ananyev and others*, fent idézett, §§ 214-231)

109. A Bíróság megismétli, hogy a szabadságvesztés időtartamának jelentős csökkentése, bizonyos körülmények között megfelelő jóvátétel lehet büntetőügyekben az Egyezményben foglalt jogok megsértése érdekében, amikor a nemzeti hatóságok kifejezetten vagy tartalmilag elismerték, hogy az eljárás túlzott elhúzódása az Egyezmény megsértésével járt (lásd *Cocchiarella v. Italy* [GC], no. 64886/01, § 77, ECHR 2006-V). A fogvatartási körülményekkel kapcsolatban a Bíróság megerősítette, hogy a szabadságvesztés büntetés csökkentése megfelelő jóvátétel lehet a fogvatartás rossz körülményeiért, feltéve, hogy a csökkentést kifejezetten és mérhető módon hajtották végre (lásd *Stella and Others*, fent idézett, §§ 59-63).

110. A Bíróság megjegyzi, hogy a nemzeti hatóságoknak egy vagy több hatékony, preventív vagy kártérítési természetű jogorvoslati lehetőséget kell biztosítaniuk, amelyek megfelelő jóvátételt tesznek lehetővé a

büntetés-végrehajtási intézetek túlszűfoltságából eredő Egyezményvel kapcsolatos jogsértésekre.

(c) **Időkorlát**

111. A Bíróság a jelen ügyben a nagyszámú érintett kör miatt döntött a pilot judgment alkalmazása mellett, valamint amiatt, hogy sürgősen szükség van arra, hogy hazai szinten gyors és megfelelő jóvátétel valósulhasson meg. Ezért megvan győződve arról, hogy a jelen ítélet célja csak akkor érhető el, ha magyar jogrendszerben és gyakorlatban a szükséges változások haladéktalanul megtörténnek.

112. A Bíróság úgy ítéli meg, hogy az intézkedések elfogadására ésszerű határidőt kell meghatározni az ügy fontossága és sürgős természete, valamint az érintett jogok alapvető természete miatt. Azonban úgy véli, hogy jelen esetben nem lehet egy meghatározott határidőhöz kötni azon intézkedéseket, amelyek a fogvatartási körülmények általános javulásához és a túlszűfoltság csökkenéséhez vezethetnek, valamint nem lehet határidőhöz kötni a 3. cikk megsértésével kapcsolatos preventív és kártérítési jogorvoslatok bevezetését sem, amelyekhez szükség lehet jogszabálytervezetek, módosítások és szabályzatok elkészítésére, hatályba léptetésére és végrehajtására, valamint az Állam érintett tisztviselőinek megfelelő képzésére. A Bíróság a probléma természetéből következően azon az állásponton van, hogy a Kormánynak a lehető legrövidebb időn belül meg kell tennie a szükséges lépéseket.

113. A fentiek alapján a Bíróság úgy dönt, hogy a Kormánynak - a Miniszteri Bizottság felügyelete mellett - az ítélet véglegessé válásától számított hat hónapon belül meg kell adni, hogy milyen határidőn belül fogja a megfelelő intézkedéseket meghozni és az Egyezmény 3. cikkének, az embertelen vagy megalázó bánásmód miatti állítólagos megsértése esetére alkalmazandó preventív és kártérítési jogorvoslatokat a gyakorlatban is bevezetni.

A Bíróság a Kormány által megadott információkat meg fogja vizsgálni és annak megfelelően dönt majd arról, hogy folytassa-e a függőben lévő ügyek vizsgálatát, vagy a halasztás indokolt-e (lásd a következő fejezetet lent).

3. A hasonló esetekben követendő eljárás

114. A Bíróság megismétli, hogy a pilot judgment eljárás célja, hogy a pilot judgment eljárás során hozott ítéletben azonosított szerkezeti problémák miatt szenvedő személyek széles köre a lehető leggyorsabban részesüljön jóvátételben hazai szinten (lásd *Burdov (no. 2)*, fent idézett, § 142). A Bírósági Szabályzat 61. Szabály 6 §-a értelmében a Bíróság elhalaszthatja a hasonló kérelmek vizsgálatát addig, amíg az alperes Állam a jóvátételi intézkedéseket végrehajtja. A Bíróság hangsúlyozza, hogy az elhalasztás inkább egy lehetőség, amelyet a 61. Szabály 6§-ében foglalt „amennyiben alkalmazható” kifejezés is alátámaszt, és nem egy

kötelezettség, és a pilot judgment eljárások során számos megközelítést alkalmaztak e vonatkozásban (lásd *Burdov* (no. 2), fent idézett, §§ 143-146, ahol az elhalasztás csak a pilot judgment meghozatala után benyújtott kérelmeket érintette; és *Rumpf* fent idézett, § 75, ahol az elhalasztást nem tekintették szükségesnek).

115. A pilot judgment elfogadását megelőzően benyújtott kérelmekkel kapcsolatban a Bíróság megjegyzi, hogy „igazságtalan lenne, ha a kérelmezőket, akik már az állítólagos embertelen vagy megalázó fogvatartási körülmények és a hatékony jogorvoslati lehetőség hiánya miatt már bizonyos időn keresztül szenvedtek, és a Bíróságtól kértek jogorvoslatot, arra köteleznénk, hogy ismét forduljanak sérelmükkel a hazai hatóságokhoz, azon az alapon, hogy bevezetésre került egy új jogorvoslati lehetőség” (lásd *Ananyev*, fent idézett, § 237).

116. Az Egyezmény 3 cikkében foglalt jogok alapvető természetére, valamint az embertelen és megalázó bánásmód miatti panaszok sürgősségére való tekintettel a Bíróság úgy véli, hogy ebben a szakaszban nem lenne elfogadható a függőben lévő hasonló ügyek vizsgálatának az elhalasztása az alperes Állam által hozandó intézkedések végrehajtásának megtörténteig. A Bíróság úgy találja, hogy a fogvatartási körülményekkel kapcsolatos kérelmek folyamatos vizsgálatával az alperes Államot szabályos időközönként emlékeztetni fogja az Egyezmény, valamint a jelen ítélet alapján fennálló kötelezettségeire (lásd *Rumpf*, loc. cit.).

VI, AZ EGYEZMÉNY 41. CIKKÉNEK ALKALMAZÁSA

117. Az Egyezmény 41. cikke kimondja:

“Ha a Bíróság az Egyezmény vagy az ahhoz kapcsolódó jegyzőkönyvek megsértését állapítja meg és az érdekelt Magas Szerződő Fél belső joga csak részleges jóvátételt tesz lehetővé, a Bíróság – szükség esetén – igazságos elégtételt ítél meg a sértett félnek.”

A. Károk

118. Nem vagyoni kártérítésként Varga úr nyolc hónapi fogvatartásért 30.000 eurót (EUR), Lakatos úr négy évi fogvatartásért 30.000 eurót (EUR), Tóth úr négy év és kilenc hónapi fogvatartásért 14.000 eurót (EUR), Pesti úr körülbelül négy év fogvatartásért 3.400 eurót (EUR), Fakó úr három év és két hónap fogvatartásért 15.000 eurót (EUR), Kapczár úr nyolc év fogvatartásért 30.000 eurót (EUR) követelt.

119. A Kormány az igényeket túlzott mértékűnek ítélte.

120. A 13. cikk megsértésével kapcsolatban a Bíróság úgy tartja, hogy a jogsértés megállapítása esetén igazságos elégtétel jár.

121. Az Egyezmény 3. cikkének a kérelmezők fogvatartásával kapcsolatos megsértését illetően a Bíróság úgy ítéli meg, hogy a kérelmezők bizonyos nem vagyoni kárt elszenvedtek a rendelkezésben foglalt jogai megsértése

eredményeként. A körülmények figyelembe vételével, és méltányossági alapon a Bíróság Varga úrnak 5.000 EUR, Lakatos úrnak 14.000 EUR, Fakó úrnak 11.500 EUR, Kapczár úrnak 26.000 EUR összeget ítél meg.

Tóth úr és Pesti úr esetében a Bíróság a követelés teljes összegben történő megítélését tartja indokoltnak, ami 14.000 EUR és 3.400 EUR.

B. Költségek és kiadások

122. A kérelmező további 29.210 EUR-ot követelt a Bíróság előtt felmerült költségek és kiadások megtérítésére. Ez az összeg megfelel az ügyvédje által számlázandó, 200 EUR + ÁFA óradíjért végzett, 115 órányi jogi munka díjának. A Varga úr és egy másik kérelem esetében benyújtott teljes összeg még nem került elbírálásra.

Lakatos úr 55.880 EUR összeget követelt, amely az ügyvédje által számlázandó, 200 EUR + ÁFA óradíjért végzett, 220 órányi jogi munka díjának. A Lakatos úr és egy másik tizenhét kérelem esetében benyújtott teljes összeg még nem került elbírálásra.

Tóth úr 4.125 EUR-ot követelt a Bíróság előtt felmerült költségek és kiadások megtérítésére. Ez az összeg megfelel az ügyvédje által számlázandó, 150 EUR + ÁFA óradíjért végzett, 27,5 órányi jogi munka díjának.

Fakó úr 1.000 EUR + ÁFA összeget követelt a Bíróság előtt felmerült jogi költségek megtérítésére. Ez az összeg megegyezik az ügyvédje által számlázandó 5 órányi jogi munkának.

Pesti úr 2.000 EUR összeget követelt a Bíróság előtt felmerült költségek és kiadások megtérítésére.

Kapczár úr 45.556 magyar forint (körülbelül 150 EUR) összeget követelt a jelen Bíróság előtti eljárás során felmerült költségek és kiadások tekintetében, a fordítási díjra, valamint meg az ügyvédje által számlázandó meg nem határozott órányi jogi munkára.

123. A Kormány vitatta az igényeket.

124. A Bíróság esetjoga alapján a kérelmezők a költségekre és kiadásokra annyiban jogosultak, amennyiben azok ténylegesen és szükségszerűen felmerültek és összecszerűségükben ésszerűek. A jelen ügyben a birtokában lévő iratokra és a fentiekben foglalt feltételekre tekintettel a Bíróság Varga, Lakatos és Tóth úr részére fejenként, az összes jogcím alapján fennálló költséget fedező 3.000 EUR összeget megítélést tartja indokoltnak.

Kapczár úr részére a Bíróság a követelés teljes összegének, azaz 150 EUR megítélését tartja indokoltnak.

Fakó és Pesti úr esetében a Bíróság indokoltnak tartja a követelés teljes összegének, azaz 1.000 EUR és 2.000 EUR megítélését.

C. Késedelmi kamat

125. A Bíróság úgy találja megfelelőnek, hogy a késedelmi kamatnak az Európai Központi Bank marginális kölcsönkamatán kell alapulnia, s ahhoz további három százalékpontot kell hozzáadni.

EZEN INDOKOK ALAPJÁN A BÍRÓSÁG EGYHANGÚLAG

1. *Úgy dönt*, hogy a kérelmeket egyesíti;
2. A Kormány előzetes tiltakozását az ügy érdemi részéhez *kapcsolja és elutasítja*
3. Elfogadhatónak *nyilvánítja* a kérelmeket
4. *Megállapítja*, hogy az Egyezmény 3. cikkét megsértették;
5. *Megállapítja*, hogy az Egyezmény 3. cikkével együtt olvasott 13. cikkét megsértették;
6. *Megállapítja*, hogy a megállapított jogsérelem elegendő az Egyezmény 3. cikkével együtt olvasott 13. cikk tekintetében a igazságos elégtételhez.
7. *Megállapítja*:
 - (a) hogy a 3. cikkkel kapcsolatban az alperes Államnak attól az időponttól számított három hónapon belül, amikor az ítélet az Egyezmény 44. cikkének 2. bekezdése szerint véglegessé válik, a kérelmező számára az alperes Állam nemzeti valutájában a teljesítéskori átváltási árfolyam alkalmazásával meg kell fizetnie;
 - (i) Nem vagyoni kártérítésként Varga úrnak 5.000 EUR-ot (ötezer eurót); Lakatos úrnak 14.000 EUR-ot (tizennégyezer eurót); Tóth úrnak 14.000 EUR-ot (tizennégyezer eurót); Pesti úrnak 3.400 EUR-ot (háromezer-négy száz eurót); Fakó úrnak 11.500 EUR-ot (tizennégyezer-öt száz eurót); Kapczár úrnak 26.000 EUR-ot (huszonhatezer eurót) továbbá az ezen összeget terhelő adók összegét;
 - (ii) Költségek és kiadások tekintetében Varga, Lakatos és Tóth úrnak fejenként 3.000 EUR-ot (háromezer eurót), Kapczár úrnak 150 EUR-ot (százötven eurót); Pesti úrnak 2.000 EUR-ot (kétezer eurót); Fakó úrnak 1.000 EUR-ot (ezer eurót), továbbá az ezen összeget terhelő adók összegét;

(b) hogy a fent említett három hónap lejártát követően a teljesítés időpontjáig a késedelmes időszakra az Európai Központi Bank marginális kamatlábát három százalékponttal meghaladó mértékű kamatot kell fizetni a fenti összegek után;

8. A kérelmezők igazságos elégtétellel kapcsolatos további igényeit *elutasítja*.
9. *Megállapítja*, hogy az alperes Államnak - a Miniszteri Bizottság felügyelete mellett - az ítélet véglegessé válásától számított hat hónapon belül meg kell adni, hogy milyen határidőn belül fogja a megfelelő intézkedéseket meghozni és az Egyezmény 3. cikkének, az embertelen vagy megalázó bánásmód miatti állítólagos megsértése esetére alkalmazandó preventív és kártérítési jogorvoslatokat a gyakorlatban is bevezetni.

Készült angol nyelven, írásbeli kihirdetésre került 2015. március 10-én, a Bíróság Eljárási Szabályzata 77. § 2. és 3. bekezdésének megfelelően.

Stanley Naismith
Hivatalvezető

Işıl Karakaş
Elnök